

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Veronika Zárubová

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

**Výchovný poradce u nás
a v anglicky mluvících zemích**

Vypracovala: Veronika Zárubová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Veronika Zárubová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce, Mgr. et Mgr. Jiřímu Kressovi, za rady a připomínky a za metodické vedení. Poděkování patří také přátelům z ciziny, bez kterých by praktická část práce nemohla vzniknout, a v neposlední řadě také mé rodině nejen za morální podporu.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá prací výchovného poradce, popisuje náplň jeho práce na českých školách a na školách v USA a Anglii. Teoretická část je zaměřena na historický vývoj výchovného poradenství, na roli výchovného poradce a na předpoklady pro výkon této profese.

Praktická část je zaměřena na výzkum, který pomocí dotazníku zjišťuje rozdílnost výchovného poradenství v České republice a v anglicky mluvících zemích. Cílem je porovnat činnost výchovného poradce a zachytit názory výchovných poradců na celkový systém výchovného poradenství.

Klíčová slova

výchovný poradce, výchovné poradenství, škola, poradenské služby

Annotation

The diploma thesis deals with school counselling/counseling in the Czech schools and the schools in the United States of America and in England. Theoretical part is focused on the historical development of school counselling, on the status of the school counsellor and the job requirements.

The main aim of the practical part of this thesis is to compare the Czech, American and English school counselling. By filling in the questionnaire, our research focused on the school counsellors' job content and their opinion of the school counselling system.

Key words

school counsellor, school counselling, school, counselling service, educational consultant

Zkratky

ASCA - The American School Counselor Association

BACP - British Association for Counselling and Psychotherapy

IEP – Individualized Education Program

ISBE - Illinois State Board of Education

IVP - Individuálně vzdělávací plán

NBPTS - National Board for Professional Teaching Standards

NSPCC - National Society for the Prevention of Cruelty

PPP - Pedagogicko-psychologická poradna

PSHE - Personal Social Health and Economic Education

SPC - Speciálně pedagogické centrum

SPU - Specifické poruchy učení

SVP - Středisko výchovné péče

SŠ - Střední škola

ZŠ - Základní škola

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Výchovní poradce v České republice	12
1.1 Historie výchovného poradenství u nás	12
1.2 Status výchovného poradce v systému školy	14
1.3 Kompetence výchovného poradce na škole	16
1.4 Diagnostika v činnosti výchovného poradce	18
1.4.1 Současné směry v poradenské diagnostice	19
1.5 Předpoklady pro výkon činnosti výchovného poradce	21
1.5.1 Kvalifikační předpoklady	23
1.6 Náplň práce výchovného poradce	23
1.6.1 Kariérové poradenství	24
1.6.2 Nejčastější problémy ve škole	26
2. Výchovní poradce v anglicky mluvících zemích	31
2.1 Spojené státy americké	32
2.1.1 Historie výchovného poradenství v USA	32
2.1.2 Činnost výchovného poradce	33
2.1.3 Role výchovného poradce	35
2.1.4 Místa působení výchovného poradce	39
2.2 Velká Británie	43
2.2.1 Historie výchovného poradenství ve Velké Británii	43
2.2.2 Činnost výchovného poradce	45
2.2.3 Nejčastější problémy žáků	46
2.2.4 Financování výchovného poradenství	47
2.2.5 Náplň práce výchovného poradce	47
2.2.6 Kvalifikace výchovného poradce	48

II. PRAKTICKÁ ČÁST	49
3. Metodika výzkumu	50
3.1 Cíl práce	50
3.2 Použité metody	50
3.3 Výzkumné otázky	51
4. Vyhodnocení.....	53
4.1 Role výchovného poradce a náplň jeho práce	53
4.2 Spolupráce výchovného poradce s externími odborníky	56
4.3 Požadavky na vzdělanost výchovného poradce	58
4.4 Spokojenost výchovného poradce se svou rolí	61
5. Analýza dotazníku	65
6. Shrnutí	70
ZÁVĚR.....	72
POUŽITÉ ZDROJE	74
Literatura.....	74
Elektronické zdroje.....	75
Přílohy	79

ÚVOD

Výchovné poradenství jsem si zvolila jako téma své diplomové práce proto, že působení výchovného poradce na českých školách považuji za naprosto nezbytné a velmi důležité. V budoucnu bych ráda strávila několik let v zahraničí, a proto jsem si vybrala porovnání práce výchovného poradce na našich školách a na školách v Anglii a USA. Jelikož se pohybuji v okruhu pedagogických pracovníků, je mi tato problematika velice blízká.

O „dnešní“ mládeži se hovoří nelichotivě a s opovržením. Učitelé se každý den setkávají s žáky, kteří své problémy dospívání, elementární životní orientace i společenského zařazení neumějí řešit sami a nemají se s kým poradit. Je velice časté, že mnozí mladí lidé nepojímají rodinu jako zázemí – naopak řada jejich problémů má původ právě v rodinném prostředí.

S pojmem výchovný poradce se setkáváme především v souvislosti s výchovně-vzdělávací činností na základních a středních školách. Česká společnost se po roce 1989 posunula dopředu a je nutno konstatovat, že činnost výchovných poradců se dočkala významných změn. Nyní se dokonce často uvažuje o tom, zda je termín výchovný poradce odpovídající, zda by nebyl lepší např. název „školní poradce“. Náplní jejich práce totiž není pouze řešení záškoláctví a případů kouření na školních toaletách. Jedná se o nevhodné chování žáků k pedagogům, o drobné krádeže a vandalství, ale jsou nuceni řešit dokonce i násilné činy a užívání drog. Na takové spektrum problémů jsme dříve byli zvyklí spíše jen při sledování amerických filmů.

Výchovné poradenství se stává vysoce odbornou činností. Je třeba věnovat mu značné úsilí a mnoho času i nad rámec běžných pedagogických povinností. Problematika, již je výchovný poradce každodenně nucen řešit, se neustále mění a rozšiřuje. Je nesporné, že má-li škola odpovědně připravit žáky na vstup do života, nestačí se zaměřit pouze na znalosti a dovednosti, ale úsilí a um

pedagogických pracovníků a rovněž výchovných poradců by měly být zaměřeny i na formování žáka. V dnešní době se výchovný poradce snaží žáka učit hlavně kompetencím. Je zde snaha, aby každé dítě umělo najít řešení samo a dopracovalo se tak k tomu nejlepšímu možnému výsledku.

V této práci se chci zaměřit na historii a vývoj výchovného poradenství a na status výchovného poradce v systému školy. Cílem mé práce je také porovnat činnost výchovného poradce na českých školách a na školách v anglicky mluvících zemích.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Výchovní poradce v České republice

V současné době se lidé dostávají čím dál častěji do situací, které nejsou schopni sami vyřešit. Proto se obrací na pomoc odborníků. Výchovní poradce tvoří základní článek poradenských služeb ve škole. Obecně se dá říct, že tuto funkci obvykle zastává jeden z učitelů na škole, který úspěšně absolvoval speciální studium.

1.1 Historie výchovního poradenství u nás

V díle *Teorie a praxe výchovního poradenství*¹ nás Marta Klímová seznamuje s vývojem a příčinami vzniku výchovního poradenství. Dozvídáme se zde, že se každý člověk ve svém životě dostává do situací, které neumí sám řešit a potřebuje s nimi pomoc. Pomoc lidé nejčastěji hledají u členů rodiny, u lidí sobě blízkých, ale také u osob, ke kterým mají důvěru a váží si jich.

Současný život ovšem lidem přináší stále více složitých situací a problémů, se kterými jim nedokáží poradit členové rodiny ani osoby jinak spřízněné, natož aby je dotyčný vyřešil sám. Proto se mnoho lidí v takových chvílích obrací s žádostí o pomoc a radu na odborníky. Jejich kvalifikovaná pomoc je i časově velmi náročná. Proto bylo nutné vytvoření odborných poradenských služeb a jejich institucí. Společenská funkce, úkoly, obsah, formy a metody práce těchto poradenských institucí se od sebe liší okruhem otázek a problémů, které pomáhají řešit.²

Vznik těchto služeb ve školství souvisí s vyspělostí společnosti a s její ekonomickou úrovní. K prvním průkopníkům těchto služeb patřili především

¹ KLÍMOVÁ, M. *Teorie a praxe výchovního poradenství. Učebnice pro vysoké školy. Praha SPN, 1987. 260 s.*

² MASAŘÍKOVÁ, V. *Výchovní poradenství [online]: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2006, Vedoucí práce Petr Kachlík.*

učitelé. Později k nim přibyly i různé charitativní spolky (pro tělesně a smyslově postižené), živnostenská společenství, veřejní činitelé a instituce.

Koncem 19. a na počátku 20. století se uskutečnily první pokusy o zřizování poradenských služeb a institucí. V jednotlivých zemích měly konkrétní podoby školských soustav různé specifické rysy. První zařízení poskytující tyto služby vzniklo na území Československa koncem roku 1919, a to v Brně. Prvotním účelem těchto zařízení bylo poradenství pro volbu povolání a nebylo organizačně provázáno se školským systémem. Pedagog a psycholog Vilém Chmelař se ve 30. letech 20. století zasloužil o velký rozvoj poradenství a vybudoval až na 70 poraden.

Během druhé světové války byla většina poradenských činností přerušena a došlo k tomu víceméně ve všech evropských zemích. Tato činnost byla obnovována v prvních desetiletích po ukončení války. Ale než stačila síť poraden opět navázat na svou předešlou činnost, byla utlumena komunistickým režimem, především z ideologických důvodů.

U nás se začala věnovat pozornost výchovnému poradenství v 50. letech 20. století. V 60. letech byly postupně konstituovány první instituce výchovného poradenství.

V roce 1958 vznikla v Brně první poválečná dětská psychologická poradna. Od svého počátku se věnovala všem věkovým kategoriím populace, od dětí přes mládež a vysokoškoláky až po dospělé osoby. Její primární zaměření ovšem bylo na problémovou mládež. Poradna taktéž organizovala různé odborné přednášky a věnovala se pedagogické činnosti. V této době se začíná používat termín pedagogicko-psychologická poradna (PPP).

Mezi osobnosti, které na počátku poradenství významně ovlivnily jeho podobu, patří B. Bárta, V. Hrabal, M. Klímová, V. Michal apod.

Krajské a okresní poradny představovaly do roku 1989 vedle výchovného poradce jedinou praktickou instituci ve školství.

Ke vzdělávání prvních 30 poradců pro volbu povolání, dnešních výchovných poradců, došlo na Slovensku mezi lety 1959-1961.

Podstatný úkol poradenství byl zpočátku představován tzv. profesionální orientací (volba povolání), nicméně postupně přebíralo od zdravotnických zařízení i problematiku výukových a výchovných problémů, školní zralosti, přecházení do speciálních škol. Postupně byli zaváděni psychologové a speciální pedagogové do škol a problematika volby povolání se rozčlenila do dvou institucí: školským poradenským zařízením dále zůstává ta část, která se týká vzdělávací cesty, zatímco informačně poradenská střediska při úřadech práce mají mnohem blíže k faktickému světu práce.

V současnosti upravuje fungování systému pedagogicko-psychologického poradenství vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

1.2 Status výchovného poradce v systému školy

Přestože je status výchovného poradce jasně definován, často se poradce dostává do konfliktních situací. Jednou z nejčastějších situací je rozdíl mezi rolí učitele a rolí výchovného poradce. Je velice důležité, aby ostatní kolegové pochopili, že s funkcí výchovného poradce se pojí další povinnosti a poněkud odlišné postavení, než mají oni. Je nutné, aby při jeho poradenské činnosti bylo zajištěno naprosté soukromí a veškerá dokumentace o žácích by měla být zabezpečena. Z těchto důvodů je vlastní kancelář nezbytná, přesto v řadě škol tuto možnost výchovní poradci nemají.³

³ KLUWER, W. *Výchovné poradenství*. Meritum, 2009. ISBN: 978-80-7357-498-5.

Primárním úkolem výchovného poradce je poskytovat poradenství žákům při řešení problémů výchovných, vzdělávacích, komunikačních, a především také osobních. Každý z nás se v životě setkal nebo se může setkat se situací, kterou není schopen sám řešit, takto neřešený problém se pak může velmi často stát zdrojem dalších nepříjemností. Výchovný poradce může být první v řadě z těch, kteří mohou pomoci. Každý výchovný poradce je zavázán k dodržování pravidla respektování důvěrnosti, které chrání osobní sdělení, to znamená, že veškeré informace, které si sdělí se svým klientem, podléhají tomu nejvyššímu utajení.

Výchovný poradce by měl disponovat dostatečnými časovými možnostmi pro řešení nejrůznějších problémů, mít vyčleněné konzultační hodiny pro žáky, ale i pro rodiče.

Mezi základní činnosti výchovného poradce patří poradenská činnost, ale také metodické a informační aktivity. Poradenská činnost činí: kariérové poradenství, poradenství žákům s výukovými obtížemi, poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poradenství zástupcům těchto žáků a také poradenství žákům z jiných kultur a z cizojazyčných prostředí. Metodické a informační činnosti, které obnášejí zprostředkování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy, předávání veškerých důležitých informací týkajících se nových metodických postupů, pedagogické diagnostiky a intervence. Do této oblasti spadá veškerá evidence práce se žáky a shromažďování související dokumentace.

Výchovný poradce poskytuje žákům, jejich zákonným zástupcům, učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům informace:

- o činnosti zařízení výchovného poradenství a možnostech využívání jejich odborných služeb,
- o otázkách významných pro prevenci a nápravu problémů, které se mohou vyskytnout ve vývoji, výchově a vzdělávání žáků,

- studijní a profesní informace.

Metodicky usměrňuje informační činnost třídních učitelů i učitelů odborného výcviku a poskytuje jim obsahovou a metodickou pomoc, tj. pomáhá jim v tom, o čem mají informovat, a jak. Výchovný poradce poskytuje vyučujícím i některé informace týkající se poruch učení, chování či individuálních zvláštností žáků s cílem lépe pochopit žáka a pomoci mu.

Funkce výchovného poradce je stanovena ředitelstvem školy, spolupracuje jak s vedením školy, tak se svými kolegy. Poradce svou funkci vykonává ve škole, na které rovněž učí, což představuje výhodu v tom, že je ve škole stále přítomen, dobře ji zná, a tak může zachytit řadu problémů již v zárodku. Výchovný poradce ve škole významně spolupracuje s metodikem prevence rizikového chování, popřípadě se školním psychologem a školním speciálním pedagogem. Pokud jsou ve škole obsazeny všechny uvedené pozice, dohromady tvoří školní poradenské pracoviště.

Výchovný poradce by si měl uvědomovat, že pokud má účinně působit na žáky, je nezbytné, aby soustavně pracoval i sám na sobě. Měl by získávat nové poznatky a umět je později aplikovat ve své funkci, orientovat se v sociálním prostředí žáků a rozvíjet své sociální dovednosti, umět pozitivně ovlivňovat žáka a hodnotit pozorované jevy žáka objektivně.

1.3 Kompetence výchovného poradce na škole

Výchovní poradci se snaží vštěpovat svým žákům klíčové kompetence, sami však mají své povinnosti, které by měli dokázat využít ve své funkci. Dalo by se mluvit také o určitých etických zásadách, které dnes tvoří podstatný základní stavební kámen působení pedagogicko-psychologického poradenství ve škole. Podle *Hladké*⁴ uvádím seznam některých úkolů či kompetencí výchovného poradce:

⁴ HLADKÁ, J. *Povinnosti výchovných poradců na SŠ a SOU*. Praha. 1999. ISBN:80-902189-7-0.

- provádí vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologických jevů
- spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků, skupin a tříd
- pracuje individuálně se žáky s obtížemi v adaptaci, s osobnostními sociálně vztahovými a podobnými problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání
- věnuje odbornou péči žákům se specifickými poruchami učení nebo žákům žijícím mimo rodinu a spolupracuje se středisky výchovné péče, v nichž jsou žáci školy umístěni (např. pro poruchy chování)
- napomáhá k vytváření vhodných podmínek, forem a způsobu práce pro žáky, kteří jsou příslušníky národnostních menšin a etnických skupin
- poskytuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům v oblasti péče o žáky, jejichž školní vzdělávání vyžaduje zvláštní pozornost (např. žáci s poruchami učení, s psychickými problémy, žáci z rizikových rodin nebo žáci žijící mimo rodinu v azylových domech či podobných institucích pro mládež)
- poskytuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům v oblasti prevence sociálně patologických jevů
- koordinuje spolupráci školy s pracovišti odborného výcviku těch žáků, u nichž se projevují vážné poruchy učení nebo chování, nebo symptomy sociálně nežádoucího jednání
- usiluje o spolupráci s rodiči při řešení výchovných problémů
- podílí se na přípravě preventivního programu školy
- účastní se školních akcí v rámci prevence (besedy, diskuze, přednášky) a podílí se na jejich hodnocení
- přispívá k prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů, šikany a jiných forem agresivního jednání,

zneužívání návykových látek a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací

- doporučuje žáky s poruchami chování nebo sociálně patologickými tendencemi do pedagogicko-psychologické poradny nebo do speciálních odborných pracovišť (dle závažnosti případu)
- podílí se na kontrole a vyhodnocování realizace preventivního programu školy
- vede a průběžně aktualizuje databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů
- předává žákům tištěné informační materiály o drogách, alkoholu, kouření a jejich důsledcích
- poskytuje poradenské služby žákům, rodičům a pedagogickým pracovníkům
- informuje rodiče na třídních schůzkách o možnosti výskytu nežádoucího chování, a to i mimo školu
- zhotovuje pro rodiče žáků písemné informace o základních rizikových faktorech, které mají přímý vliv na výskyt sociálně nežádoucího jednání u dítěte
- informuje pedagogické pracovníky školy o získání odborných informací a zkušeností, atd.

1.4 Diagnostika v činnosti výchovného poradce

Základním předpokladem vzdělávání a výchovy je poznat dítě a dobře mu porozumět. Výchovný poradce provádí obvykle diagnostiku tříd, vede diagnostické rozhovory s žáky a jejich rodiči, instruuje učitele o nových metodách, ověřuje je pro praxi konkrétní školy. Výsledky diagnostiky slouží jednak výchovnému poradci, ale také učiteli, rodičům i samotnému dítěti.

Diagnostika neboli rozpoznání a porozumění průběhu a výsledkům vzdělávání a aktuálnímu stavu dítěte je významnou součástí každodenní činnosti učitele,

výchovného poradce i školního psychologa. Učitel provádí pedagogickou i psychologickou diagnostiku neustále, ať už používá standardizované, nebo nestandardizované diagnostické nástroje (prověrky, testy, dotazníky, ústní zkoušení...).

Tradiční standardizovaná psychologická i pedagogická diagnostika byla využívána podstatnou měrou zejména ke klasifikaci dětí, k jejich zařazení do kategorií a jen minimum podnětů z ní bylo možné vytěžit pro ovlivnění konkrétních problémů dítěte. Při vyučování ve třídě je využíváno srovnávání žáků jako hlavní princip porozumění výsledkům vzdělávání. Jednou z nevýhod standardizovaného testování bylo, že test byl administrován v nepřírodném prostředí a testové materiály mohly být zastaralé nebo nesrozumitelné. Podle Čápa (2009)⁵ jsou spíše než tyto klasické metody využívány nestandardizované postupy práce. Je to důsledkem požadavků moderní diagnostiky, která se zaměřuje především na to, aby žáka příliš nezatěžovala.

Při jakémkoli testování je důležité vědět, nakolik je metoda validní, tedy nakolik opravdu zjišťuje to, co slibuje, že bude zjišťováno. K výsledkům každé metody je potřeba přistupovat velmi opatrně, žádná totiž není absolutně přesná. V souvislosti s novějšími poznatky pedagogické psychologie dochází k výraznému posunu v obsahu diagnostiky. Ta je dnes mnohem více koncipována tak, aby její údaje byly využity přímo k intervenci.

1.4.1 Současné směry v poradenské diagnostice

Dnešní požadavky na vzdělání a výchovu kladou důraz na rozvoj kompetencí u všech dětí. Jak už bylo řečeno, diagnostika by tedy děti neměla příliš zatěžovat, měla by být prováděna v přirozených podmínkách žáka a diagnostické postupy by měly být vývojově přiměřené. K naplnění tohoto cíle dochází například díky

⁵ ČÁP, D., P. Koutná, L. Krejčová, K. Slušná, I. Štětovská a J. Fěrová. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.

metodám jako autentická diagnostika, portfolio, diagnostika vycházející ze hry, z výuky atd. Mezi základní metody však stále patří pozorování, rozhovor a analýza.

Diagnostické metody	
Rozhovor	- Diagnostický rozhovor s žákem - Diagnostický rozhovor s žakovým zákonným zástupcem - Diagnostický rozhovor se skupinou žáků - Diagnostický rozhovor s pedagogickým pracovníkem
Analýza písemných projevů	- Dotazník - Rozbor písemných prací
Individuální pozorování žáka	- Záměrné, skryté, otevřené, dlouhodobé, atd.

Tabulka č. 1: *Diagnostické metody*

Autentická diagnostika

Tento typ je vhodný pro práci pedagoga, protože je velmi blízký školní skutečnosti. Při nabývání údajů využívá skutečné životní situace v jejich souhrnné podobě a je postavena na využití běžných aktivit žáka. Velmi využívanou technikou pro pozorování vývoje žáka za různých podmínek je vytvoření žakovského portfolia. Autentická diagnostika je prvotně určena k podpoře a zlepšení výuky.

Dynamická diagnostika

V dynamické diagnostice jde o zjištění, jakou má jedinec kapacitu ke zlepšování výkonnosti, k učení a jak dokáže využít informace a pomoc dospělého. Děje se prostřednictvím obyčejného povídání a pozorování. Dynamická diagnostika se odehrává v přirozeném běhu školního života. Tento koncept vychází

z Vygotského myšlenky zóna nejbližšího vývoje – „*Dnes to zvládneš s mou pomocí, zítra sám*“.⁶

1.5 Předpoklady pro výkon činnosti výchovného poradce

Můžeme říci, že výchovní poradci jsou vlastně učitelé, kteří vedle své povinnosti vyučovat žáky poskytují specifické poradenské služby. Rozsah a kvalita těchto služeb závisí na znalostech a dovednostech výchovného poradce. Je tedy důležité, aby právě reprezentant výchovného poradenství na škole měl větší znalosti a důkladnější dovednosti z psychologie a pedagogiky. Bohužel jen část výchovných poradců má ukončené předepsané vzdělání.

Podle *Fontany*⁷ jsou rozhodující dvě základní kvality výchovného poradce – sympatie a důvěryhodnost. Právě při rozhovorech mezi dítětem a poradcem jsou tyto dvě kvality patrné. Ve své knize také zdůrazňuje, že předpokladem pro tuto pozici by mělo být umění naslouchat.

Dle mého názoru by měl mít výchovný poradce určité vlastnosti a schopnosti. Kterých schopností se to týká, nastínila například *Šefránková*:⁸

- schopnost komunikovat s dětmi a mládeží
- schopnost pozitivně působit na myšlení a chování dětí a mládeže
- schopnost komunikovat s dospělými lidmi (s učiteli, rodiči, poradci, zaměstnavateli atd.)
- schopnost kooperovat s ostatními
- schopnost organizační
- schopnost empatie

⁶ ČÁP, D., P. Koutná, L. Krejčová, K. Slušná, I. Štětovská a J. Férová. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.

⁷ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 978-80-7367-725-1.

⁸ ŠEFRÁNKOVÁ, M. *Výchovný poradce*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-05-1.

- taktnost, diskrétnost, uchovávání profesního tajemství
- schopnost zvládat svoje emoce, sebeovládání
- schopnost překonávat konfliktní zátěžové situace ve škole, frustrační tolerance
- potřeba/ochota pomáhat a radit jiným
- pozorovací schopnosti
- schopnost vyjadřovat se ústně i písemně
- schopnost analýzy a dedukce, chápání souvislostí
- racionální přístup k řešení problémů
- zájem o společenské dění v okolí
- potřeba být dobře informovaný
- potřeba neustále se vzdělávat
- schopnost vzbuzovat důvěru a mít přirozený respekt
- schopnost motivovat žáky k činnosti
- optimismus a sebedůvěra

Jak již bylo zmíněno, výchovný poradce tedy zastává ve škole dvě role. Z toho vyplývá, že některé předpoklady pro výkon této práce jsou stejné jako pro učitele obecně. Mezi obecné předpoklady pro výkon této funkce patří například plná způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost, apod. Tyto předpoklady stanovuje zákon o pedagogických pracovnících.⁹

⁹ ČÁP, D., P. Koutná, L. Krejčová, K. Slušná, I. Štětovská a J. Férová. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.

1.5.1 Kvalifikační předpoklady

Pro výkon profese výchovného poradce musí člověk splňovat určitá osobnostní a odborná kritéria. Poskytování poradenských služeb musí být vedeno plně kvalifikovanými odborníky.

Práce výchovného poradce tedy vyžaduje vysokoškolské vzdělání s pedagogickým zaměřením. Toto vzdělání je třeba doplnit o specializovanou kvalifikaci výchovného poradce, kterou učitel získá na vysoké škole či absolvováním specializované přípravy pro výchovné poradce organizované metodickými centry.¹⁰

Výchovný poradce je absolventem kvalifikačního studia výchovného poradenství, které je akreditováno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Standard studia pro výchovné poradce vstoupil v platnost v lednu 2009, a pokud výchovný poradce vykonává tuto práci bez dalšího vzdělávání, je povinen si ho doplnit v rámci programu celoživotního vzdělávání. Tyto kurzy pořádají katedry pedagogických i filozofických fakult. Studium se ukončuje závěrečnou zkouškou a obhajobou kvalifikační práce. Po úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

1.6 Náplň práce výchovného poradce

Náplní jeho práce je poskytování poradenských a konzultačních služeb pro žáky, jejich zákonné zástupce a pedagogy. Důraz je kladen zejména na důvěrnost jednání a zaručení ochrany osobních dat klientů. Zodpovědnost za poskytování těchto služeb nese ředitel školy. Někdy jsou služby výchovného poradce doplněny o činnost speciálního pedagoga a školního psychologa. Výchovný poradce je do své funkce jmenován na základě výběrového řízení ředitelem školy. Jeho funkcí je také působit jako odborný poradce ředitele školy. Vyhledává, třídí

¹⁰ LACENA, I. *Průručka pro výchovných poradcov. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-006-8.*

a interpretuje všechny výchovné problémy, určuje jejich příčiny a zaměřuje se na jejich prevenci. Navrhuje přiměřené řešení daného problému.¹¹

Do poradenských činností výchovného poradce řadíme například kariérové poradenství. V této oblasti se výchovný poradce zaměřuje na pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání nebo volbě profese žáků.

Další pracovní náplní výchovného poradce je metodická činnost. Zde výchovný poradce poskytuje metodické usměrnění a sjednocení diagnostické činnosti třídních učitelů. Dále provádí vlastní diagnostickou činnost žáků, kteří ji vyžadují z výchovných, vzdělávacích, profesně orientačních a jiných důvodů.¹²

Výchovný poradce dále informuje o možnosti využití služeb zařízení výchovného poradenství. Podává informace z oblasti utváření všestranně rozvinuté osobnosti žáků v procesu výchovy a vzdělání.

Výchovný poradce by tedy měl svou činnost směřovat k rodičům, žákům a ostatním pedagogům. Žáci by měli výchovného poradce vyhledat ve chvíli, kdy se potřebují svěřit se svým problémem. Bohužel realita je jiná z důvodu omezené časové kapacity.

1.6.1 Kariérové poradenství

Tento typ poradenství představuje jednu ze základních činností výchovného poradce na všech typech škol. Poradce poskytuje žákům informace o různých formách dalšího studia, podává jim informace o přípravných kurzech k přijímacím zkouškám, o dnech otevřených dveří a dalších aktivitách škol. Spolupracuje s PPP při organizaci profesní diagnostiky pro žáky, spolupracuje s úřady práce

¹¹ ŠEFRÁNKOVÁ, M. *Výchovný poradce*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-05-1.

¹² POSPÍŠILOVÁ, B., TYŠER, J. *Výchovné poradenství: Soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*. Most, 2003. ISBN 80-86654-04-4.

a s dalšími institucemi.¹³ Kariérové poradenství není jen krátkodobou záležitostí, neprobíhá tedy jen v posledním ročníku základní školy.

S tímto tématem také souvisí termín profesní orientace žáka. Začíná v dětství, kdy dítě získává představu o tom, čím by chtělo v budoucnosti být.

Toto období je ovlivňováno autoritami v jeho okolí. Dále pokračuje v průběhu školní docházky a poté přechodem žáka ze školy do zaměstnání.¹⁴

a) Základní škola

Otázky související s problematikou kariérového poradenství se objevují během devítileté školní docházky několikrát. Už na prvním stupni hledají rodiče pro své děti specializované ZŠ a jejich přechod na tyto školy je s výchovným poradcem konzultován. Práce poradců může být čistě formální, kdy žáci potřebují vyplnit pouze příslušnou dokumentaci. V některých případech ale rodiče přicházejí a kladou dotazy, které s případnou změnou školy jejich dětí souvisejí. Žáci, kteří v průběhu ZŠ na jiný typ školy nepřešli, musí volit své budoucí studium v deváté třídě. Od poradců se očekává pomoc s podáváním přihlášek a s přípravou na přijímací řízení. V řadě regionů se výchovní poradci účastní tzv. přehlídek SŠ, které jsou organizovány za účelem prezentace SŠ pro své budoucí studenty. Výchovní poradci také udržují kontakt s úřadem práce, aby organizovali přednášky o možnostech dalšího vzdělávání žáků.

b) Střední škola

Na středních školách hraje kariérové poradenství významnou roli, především na gymnáziích, kde se od studentů očekává, že budou ve svém vzdělávání pokračovat. Ale i na odborných školách či učilištích se setkáme se zájmem

¹³ KLUWER, W. *Výchovné poradenství*. Meritum, 2009. ISBN: 978-80-7357-498-5.

¹⁴ ŠEFRÁNKOVÁ, M. *Výchovný poradca*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-05-1.

studentů pokračovat ve studiu na vysoké škole. Výchovní poradci opět zajišťují diagnostická vyšetření a podávají bližší informace o nabídkách škol.¹⁵

1.6.2 Nejčastější problémy ve škole

Výchovní poradce se ve škole zabývá převážně problémovými žáky, proto je u něj předpokládána schopnost ujasnit si stěžejní problémy žáků, jejich výskyt a příčiny. Nezabývá se však těmi, které samy odezní, ale věnuje se takovým problémům, které trvale ovlivňují vzdělávací výsledky žáka.

Žák se musí s přechodem do školy vyrovnávat s novými požadavky, s novými předměty, s odlišnými metodami vyučování, ve škole je začleňován do nových třídních skupin.

Domnívám se, že děti jsou čím dál více samostatné, rodiče nemají tolik času se jim věnovat, a tak někteří žáci už na základní škole tráví většinu času v různých partách, jejichž normy a životní styl přenášejí mezi ostatní spolužáky (například dominantní vystupování, požívání drog a alkoholu, kouření, vulgární vyjadřování, neúcta k jiným lidem, šikana nebo týrání zvířat).

Není až tak obtížné tyto jedince rozpoznat, problém ale je včas zabránit tomu, aby neovlivňovali ostatní žáky a aby se pro ně nestali vzorem. Takto vzniklou situaci řeší společně třídní učitel, výchovní poradce i ostatní vyučující. Žáka s poruchou chování přebírá do péče a trvalého sledování výchovní poradce. Může doporučit PPP či jiné centrum pro mládež. Někteří rodiče si samozřejmě ani neuvědomují, že se jejich dítě nevyvíjí zcela standardně, a je pouze na nich, zda se rozhodnou podstoupit vyšetření dítěte.

¹⁵ KLUWER, W. *Výchovné poradenství*. Meritum, 2009. ISBN: 978-80-7357-498-5.

Specifické poruchy chování

Specifické vývojové poruchy chování, k nimž došlo drobným poškozením CNS jsou vrozené a chronické obtíže. Jejich projevy přetrvávají celoživotně, avšak zráním i věkem jedince se mohou měnit. Změněné psychomotorické tempo, poruchy koncentrace pozornosti, oslabení pracovní paměti - to jsou nejčastější projevy na úrovni neuropsychologické. Na úrovni behaviorální hyperaktivita, zvýšená impulzivita, obtíže v komunikaci s okolím, obtíže s pochopením hranic a dodržováním pravidel.¹⁶

V současné době se pro specifické poruchy chování používají tyto diagnostické termíny:

- LMD - lehká mozková dysfunkce
- ADD - porucha koncentrace pozornosti s problémy v percepčně motorických oblastech
- ADHD - porucha koncentrace pozornosti spojená s hyperaktivitou a impulzivitou

Poruchy chování hodnotíme podle jejich společenské závažnosti a důsledků pro život jedince. Mezi nejčastější typy poruch chování řadíme např. záškoláctví, agresivitu, krádeže, podvody, šikanu atd.

- a) Záškoláctví** – žák z vlastní vůle a úmyslně zameškává školní vyučování. Záškoláctví je projevem asociálního chování, vyvolávají ho tři základní příčiny: negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času. Odpor ke škole může žák získat vysokými požadavky školních povinností, strachem z nějakého vyučovacího předmětu, nespravedlivým hodnocením nebo také obavou ze šikany. K záškoláctví často vede i nezájem rodičů o dítě, nejednotnost rodičovské výchovy či naopak přehnaná péče

¹⁶ KLUWER, W. *Výchovné poradenství*. Meritum, 2009. ISBN: 978-80-7357-498-5.

a vysoké nároky na dítě. Žák má tendence trávit čas příjemně ve společnosti „party“ a nemít žádné povinnosti.

Záškoláctví jedinců má negativní dopad na morálku a motivaci třídního kolektivu. Dále si musíme uvědomit, že nepravidelná školní docházka některých žáků narušuje celý vzdělávací proces ve třídě a snižuje úroveň školních výsledků.

- b) Vzдорovitost** – jde o pasivní formu boje o uplatnění vlastní vůle dítěte. Reakce vzdoru přichází ve chvíli, kdy dítě pociťuje odpor. Ztrácí kontakt s okolím a je nepřístupné jakémukoli působení. Neporozumění a nevhodné zásahy rodičů často reakci vzdoru posilují.
- c) Odchody z domova** – stále častěji se setkáváme s tím, že nejen dospělí žáci, ale i nezletilí nebydlí pravidelně u svých rodičů. Žijí s přítelem nebo přítelkyní a rodiče to akceptují. Vede to ke zvýšené nepřítomnosti ve škole i ke zhoršování školního prospěchu, což vyvolává další problémy.
- d) Šikana** – může mít psychickou či fyzickou podobu. Zpravidla jde o opakované násilí mezi žáky. Jeden nebo více žáků úmyslně týrá spolužáky a chová se agresivně. Příčinou takového chování může být nevhodná výchova v rodině, citový chlad okolí, touha po moci či nuda ve škole. K diagnostikování tohoto problému slouží tzv. varovné signály jako smutek, změna chování, stopy násilí na těle atd.
- e) Závislosti** – v tomto případě hovoříme především o kouření, požívání alkoholu a v nejhorším případě o užívání drog. Ve většině prostor škol je samozřejmě zajištěno, aby ke konzumaci alkoholu nedocházelo. Pokud je i toto striktní ustanovení školního řádu porušeno, situace se projednává se zákonnými zástupci a nastávají sankce. Větším problémem je vést žáky k tomu, aby si na pití alkoholových nápojů nenavykli ve svém volném čase mimo školu. Podobně je to i s kouřením. Často se setkáváme s tolerancí

rodičů vůči kuřáctví, protože jsou sami kuřáky. S užíváním drog je to vážnější, na počátku bývá zvědavost, protest či „móda“. Tyto motivy vedou k vyzkoušení drogy, ne k závislosti. Někteří jedinci se chtějí přizpůsobit prostředí a také věří, že drogy jim pomohou vyřešit jejich problémy.

- f) **Krádeže** – bohužel i z vlastní zkušenosti vím, že děti se krádeží velice rády chlubí a považují to za zábavu. Pokud je prokázáno odcizení peněz nebo zboží, je to důvodem k okamžitému ukončení studia žáka na střední škole.

Specifické poruchy učení

Výchovný poradce na škole neřeší problémy, které samy odezní po několika týdnech, věnuje se takovým, které závažnějším způsobem ovlivňují vzdělávací výsledky. Poruchy učení se dělí na běžné (nespecifické) a specifické. SPU jsou způsobeny především geneticky, drobným poškozením nebo nezralostí. Zatímco dříve byla tendence vzdělávat děti s těmito poruchami učení ve specializovaných třídách a školách, dnes jsou velice silné integrační tendence. Pro jedince s poruchami učení obecně platí, že k dosažení stejného výsledku jako ostatní musí investovat mnohem více času i energie, nikoli méně. Poruchy učení jsou označovány pomocí předpony „dys“. Tato předpona nám ukazuje narušenou funkci. Mezi nejznámější SPU patří dyslexie. *Kocurová*¹⁷ píše, že tento pojem je často používán jako souhrnné označení pro většinu SPU.

Mezi specifické poruchy učení patří:

- a) **dyslexie** – specifická porucha čtení, porozumění psanému textu
- b) **dysgrafie** – specifická porucha psaní, písmo je velmi nečitelné

¹⁷ *KOCUROVÁ, M. Specifické poruchy učení a chování. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. ISBN: 80-7082-705.*

- c) **dysortografie** – specifická porucha pravopisu daného jazyka
- d) **dyskalkulie** – specifická porucha počítání a práce s matematickými symboly
- e) **dyspinxie** - specifická porucha výtvarných schopností
- f) **dysmúzie** - specifická porucha související s hudebními schopnostmi
- g) **dyslalie** – specifická porucha výslovnosti
- h) **dyspraxie** – specifická porucha obratnosti a vykonávání složitějších úkonů

Obecně by se dalo říci, že žáci se SPU trpí potížemi v určitém předmětu. Tyto problémy většinou souvisejí se získáváním dovedností, jako je například čtení nebo psaní. Samozřejmě v tomto případě nejde o žákovu nižší inteligenci. V současnosti se touto problematikou zabývá nejen speciální pedagogika, ale i psychologie. S integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami souvisí i tvorba individuálního plánu (IVP). Cílem IVP je umožnit žákovi pracovat podle jeho schopností bez ohledu na učební osnovy.

2. Výchovní poradce v anglicky mluvících zemích

Název diplomové práce napovídá, že druhá z hlavních kapitol se zabývá výchovným poradenstvím v anglicky mluvících zemích. Zaměřila jsem se konkrétně na Anglii a Spojené státy americké. Učinila jsem tak, protože jsem měla možnost získat data od výchovných poradců právě z těchto zemí. Uvědomuji si však, že i výzkum ve všech zemích, kde je mateřským jazykem angličtina, by byl velice zajímavý.

Ještě před tím, než se podrobněji zaměřím na výchovné poradenství v jednotlivých zemích, bych se ráda zmínila o rozdílu, na který jsem narazila při získávání informací. V České republice je výchovný poradce zaměstnán školou a jeho funkcí je vzdělávání a poradenství. Avšak v USA i ve Velké Británii působí kromě výchovného poradce (*school counsellor*) ještě tzv. *educational consultant*.

Educational consultant je nezávislý výchovný poradce, který není zaměstnancem školy, ale vykonává tuto činnost pro školy samostatně, pod svým jménem. Jeho základní rolí je pomáhat studentům s výběrem vhodné školy, poskytovat jim i jejich rodinám osobní konzultace, rady ohledně vzdělání a prevenci nevhodného chování vůči ostatním. Tito poradci mohou všechnen čas věnovat potřebám žáka, protože nemají žádné jiné závazky. Nejsou omezováni školou ani jinými povinnostmi. Pokud žák hledá pomoc nezávislého výchovného poradce, měl by se obrátit na profesionální organizace, například: Asociace nezávislých výchovných poradců (Independent Education Consultants Association - IECA), Asociace výchovných poradců pro střední školy (Higher Education Consultants Association - HECA), Anglická poradenská asociace pro vstup na univerzitu (New England Association of College Admission Counselling (NEACAC)). Všechny tyto organizace mají přísná kritéria pro přijetí do jejich členství.

2.1 Spojené státy americké

Spojené státy americké jsou velmi rozmanitou zemí a v tak obrovském měřítku se najdou velké rozdíly, které se samozřejmě týkají i oblasti výchovného poradenství. V USA se školní poradenství realizuje jako samostatná profese.

2.1.1 Historie výchovného poradenství v USA

Historie poradenských služeb má kořeny právě v zemích, jako je Anglie, USA či Francie. Poradenská činnost ve Spojených státech vzniká na počátku dvacátého století díky poradenskému hnutí, které vedl Jesse B. Davis. Byl první, kdo zavedl systematický školní poradenský program. V roce 1907 se stal ředitelem střední školy a začal podporovat ostatní učitele v používání speciálních lekcí týkajících se profesních zájmů, rozvoje charakteru a vyhýbání se problémovému chování. Například v roce 1908 Frank Parsons, nazýván jako „otec profesního poradenství“, založil poradnu (Bureau of Vocational Guidance) s cílem pomoci mladým lidem při přechodu ze školy do světa práce. V roce 1913 byla založena Národní asociace kariérového poradenství (The National Vocational Guidance Act), která měla pomoci zvýšit počet poradců a legalizovat jejich pozice. V letech 1920-1930 výchovné poradenství vzrostlo díky progresivní výchově na školách.

Šedesátá léta byla očistou pro výchovné poradenství v USA díky nové legislativě a profesnímu rozvoji. Jednou z významných událostí pro vývoj poradenských služeb bylo založení Americké osobní a poradenské asociace (The American Personnel and Guidance Association). Tato organizace působila od roku 1953 a dala základ dnešním školním poradenským službám. Začíná se objevovat mnoho nových teorií, například Fritz Perls a jeho gestap terapie, která je své podstatě otevřeným systémem, který využívá experimenty a jiné kreativní techniky. Dále pak Abraham Maslow a Rollo Maye a jejich existencionální přístup. Konečně se na školách začínají objevovat profesionální poradci a mizí pozice učitel - poradce.

V roce 1970 doktor Norm Gysbers začal s postupným přesunem školních poradců jako izolovaných odborníků do komplexních poradenských programů.

V osmdesátých letech se poradenství začalo dostávat uznání jako jedné z nejdůležitějších služeb poskytovaných občanům. Začínají se zvyšovat nároky na schopnosti poradců, a proto v roce 1982 vydává Národní asociace profesního poradenství seznam kompetencí, které jsou nutné k vykonávání práce výchovného poradce. Na základě zmiňovaných kompetencí byla v roce 1983 ustanovena Národní zkouška profesních poradců.

Velkou změnu přinesla Americká asociace školních poradců (ASCA), která v 90. letech rozvinula národní standardy pro školní poradenské programy. Zveřejněním těchto norem byla posílena profesionalita školní poradenské identity. V roce 1990 byl také schválen zákon *Americans with Disabilities Act*, který výchovným poradcům přinesl funkci zprostředkovatelů individuálních vzdělávacích programů (IEP). Takto přetvořená podoba poradenských služeb je taková, jak ji známe dnes.¹⁸

2.1.2 Činnost výchovného poradce

Tato podkapitola je věnována činnosti výchovného poradce na amerických školách. Poradce v USA má za úkol individuální nebo skupinovou práci zaměřenou na pomoc žákům. Jeho každodenní činností je prevence násilí, kariérové poradenství (career planning) a rozvoj charakteru (character education) žáků. Jedná se o způsob vzdělávání, který rozvíjí žakovu osobnost tak, aby se z něj stala morální, empatická, zdravě kritická, úspěšná, ale i svolná, tradičně smýšlející a společnost akceptující osoba.

Koncept kariérního poradenství obsahuje čtyři kroky, které žákovi pomohou ke správnému výběru své budoucí kariéry:

¹⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/School_counselor

- a) sebehodnocení
- b) sebezdokonalení
- c) výběr povolání
- d) příprava na povolání (Action), kde si žák stanoví dlouhodobé a střednědobé cíle, podá žádost na vhodné školy, sepiše životopis, seznámí se s potenciálními zaměstnavateli (řediteli), připraví se na přijímací zkoušky/pohovor

Pokud mluvíme o konceptu rozvoje charakteru, ten zahrnuje tyto základní složky:

- tzv. společensko-emocionální učení (social emotional learning – SEL), ve kterém se mimo jiné žáci učí, jak vyjít mezi sebou a jak pracovat efektivně
- kognitivní myšlení
- tzv. vzdělávání životních dovedností (life skills-based education – LSBE), které žákovi pomáhá překonávat překážky každodenního života (můžeme jmenovat např. kritické myšlení, vědomí sebe sama, schopnost tolerance, schopnost rozhodnout se sám za sebe, schopnost podnikavého ducha či dovednost správné motoriky)
- učení ke zdraví, což je v USA velmi široký pojem - „učitel zdraví“ (health educator) pomáhá žákům dosáhnout vhodného přístupu ke kritickým zdravotním problémům, jako je pozitivní vidění sebe sama (emocionální zdraví), péče o lidské tělo a životně důležité orgány, tělesná způsobilost, řešení problému alkoholismu, nikotinismu a užívání drog, vyvrácení mylných představ o zdraví, správné stravovací návyky, sexuální vztahy a sexuálně přenosné nemoci, ekologické zdraví, příprava na katastrofy, bezpečnostní a řidičské vzdělávání či výběr profesionální zdravotnické pomoci
- morální uvažování (ethical reasoning)

- řešení a vyjednávání problémů (conflict resolution and mediation)

2.1.3 Role výchovného poradce

Role výchovného poradce v USA spočívá v tom, že všem žákům a studentům dokáže pomoci v oblasti akademického úspěchu, osobního a společenského rozvoje a v oblasti kariérového poradenství. Poradenská činnost probíhá tak, že výchovný poradce navrhne, zrealizuje, ohodnotí a popřípadě vylepší tzv. komplexní školní poradenský program (the comprehensive school counseling program), který podpoří a zvýší šanci na studentův úspěch.

Tento program se skládá ze čtyř složek, které jsou dané organizací ASCA - základní znalosti o studentech (Foundation), předání informací (Delivery), správa (Management) a zodpovědnost (Accountability).

- Složka Foundation se zabývá studentovými výsledky, jeho představami o dalším povolání, učí studenta rozvíjet kompetence akademické, kariérní a osobní a společenské.
- Složka Delivery popisuje činnost výchovného poradce vůči studentům, rodičům, školnímu personálu a společnosti v oblasti přímé a nepřímé práce. Dále výchovný poradce radí, jak si student má vytvořit svůj „akademický plán“, tj. jak chce, aby vypadala jeho kariéra po maturitě, a učí ho, jak studovat, jak si studium časově rozvrhnout.

Sem se řadí i poradenství v oblasti soukromého života, např. jak překonat rodinné potíže, které mohou narušit studijní plán (rozvod rodičů, smrt blízkého), nebo i problémy spojené s dospíváním.

- Složka Management ukazuje kancelářské povinnosti výchovného poradce. Jedná se např. o sebehodnocení, v němž se nachází i návrh na zlepšení programu a aktivit výchovného poradce, využití pracovní doby dělené

na přímou a nepřímou, roční správa, která ukazuje nové cíle na nový školní rok (např. cíle rozvoje a prevence).

- d) Složka Accountability ukazuje analýzu práce školy a programu výchovného poradenství, kterou zjišťuje účinnost aktivit, které měří vliv na úspěch, chování a docházku studentů. Analýza mu poskytne hodnocení, které pomůže ke zlepšení programu, a tím i ke zlepšení výsledků studentů.

Požadavky státu na získání role výchovného poradce

Skutečnost, že USA se dělí na 52 států, napovídá, že každý z nich klade na potenciálního výchovného poradce jiné požadavky. A to požadavky na vzdělání, na získání certifikátů a na délku praxe, žádá po něm rozdílné povinnosti. Některé státy si kandidáta přezkušují, některé požadují doporučení od předešlého zaměstnavatele, některé schvalují praxi v jiném státu, některé požadují vystavení rejstříku trestů.

Následuje rozbor požadavků států Illinois, New York a Colorado, protože v těchto státech jsme získali informace i od skutečných výchovných poradců.

a) ILLINOIS

- **Požadavky na vzdělání:** Kandidát musí mít magisterský titul v oboru výchovné poradenství nebo v oboru podobném (psychologie, sociální práce, učitelství). Musí mít potvrzený „Illinoiský program“, tj. že může pracovat jako výchovný poradce, popřípadě může být program potvrzený i v jiném státu. Musí mít splněnou praxi o 100 hodinách, přičemž se muselo jednat o práci s dětmi školního věku, a alespoň 40 hodin poradce pracoval přímo s dětmi.
- **Požadované písemné práce:** Kandidáti musí vlastnit diplom pedagogického směru, nebo v průběhu uznaného vzdělání musí napsat

celkem čtyři práce. Jedna se zabývá strukturou, organizací a správou vzdělávacího systému s důrazem na vzdělávání od mateřské školy po 12 let (v USA konečný věk pro 2. stupeň ZŠ). Další písemná práce se musí týkat růstu a rozvoje dětí a dospívajících a jak vše ovlivňuje práci výchovného poradce. Dále se musí jednat o práci, která popisuje různorodost studentů na univerzitě v Illinois a jejich práv a programů, které plní jejich individuální požadavky. Poslední z prací se musí týkat účinného managementu ve školní třídě a v učebním procesu.

- **Požadavky na praxi:** Praxe by měla být tak dlouhá, aby se kandidát seznámil se všemi standardy práce, ale neměla by být kratší než 600 hodin nebo méně než jeden semestr. Během této doby by se měl kandidát zúčastnit různých činností, které spadají do výchovného poradenství, a měl by se postupně seznámit s veškerými povinnostmi této práce. Pokud bude kandidát učitelem s alespoň dvouletou praxí, může být praxe dlouhá 400 hodin. V každém případě musí kandidát alespoň 240 hodin pracovat s jednotlivci a skupinami školního věku.
- **Přijímací zkoušky:** ISBE zkouška pro činnost výchovného poradce
- **Doporučení:** Ano, od instituce, kde kandidát studoval; je potřebný certifikát/diplom o splnění studia v oboru učitelství dětí od mateřské školy po ukončení 2. stupně, tj. do 12 let.
- **Uznání praxe v jiném státu:** Ano, ale kandidát musí pracovat jako výchovný poradce po dobu minimálně 2 let a na plný úvazek nebo musí vlastnit diplom na pedagogické fakultě nebo mít ukončené magisterské studium s praxí, které je podobné studiu ve státě Illinois, a úspěšně absolvovanou ISBE zkoušku.
- **Vystavení rejstříku trestů:** Stát Illinois rejstříky nevyžaduje.

b) NEW YORK

- **Požadavky na vzdělání:**

Varianta 1 - Newyorský program pro výchovné poradce.

Varianta 2 - Bakalářský titul z jednoho z místních ústavů zajišťujících vyšší vzdělání nebo z pedagogické fakulty. Uchazeč musí předložit docházkový list, ve kterém bude zaznamenáno, že odchodil alespoň 30 hodin v programu pro výchovného poradce.

Varianta 3 - Národní certifikát výchovného poradce, který vydává NBPTS (National Board for Professional Teaching Standards).

- **Požadavky na průběh studia:** Uchazeč spadající do varianty 1 (viz výše) není povinen předkládat jakékoli písemné práce. Uchazeč varianty 2 a 3 musí mít splněný workshop na téma Týrání dětí a Prevence a řešení násilí ve škole.
- **Požadavky na praxi:** Uchazeč varianty 1 a 3 žádné; uchazeč varianty 2 – supervizorem doložena praxe nebo stáž na 2. stupni, nebo mít splněný jeden rok jako výchovný poradce na plný úvazek.
- **Přijímací zkoušky:** Žádné.
- **Doporučení:** Uchazeč varianty 1 doloží certifikát; uchazeč varianty 2 a 3 nic předkládat nemusí.
- **Uznání praxe v jiném státu:** Ano, může být. Uchazeč musí mít buď splněný přípravný program, nebo vlastnit platný certifikát vyššího stupně a mít tříletou praxi jako výchovný poradce. Alespoň dva roky musí být pod supervizí úřadu, který uznává praxi v jiném státu.
- **Vystavení rejstříku trestů:** Je požadován otisk prstů.

c) COLORADO

- **Požadavky na vzdělání:** Bakalářský titul podobného oboru nebo magisterské a vyšší vzdělání v oboru výchovný poradce a odborné vedení.
- **Požadavky na průběh studia:** Praxe nejméně 100 hodin splněná v průběhu studia a 600hodinová stáž splněná pod dozorem výchovného poradce s licencií.
- **Přijímací zkoušky:** 220 bodů je minimum, aby uchazeč prošel zkouškou pro výchovné poradce a odborné vedení. Test psán být nemusí, pokud se jedná o uchazeče, který má tříletou zkušenost jako výchovný poradce na plný úvazek.
- **Doporučení:** Ano. Musí být předložena docházka praxe, stáže a certifikát úspěšně zakončeného programu výchovného poradce pro děti do 12 let. Uchazeč musí prokázat, že získal důkladné znalosti a je kompetentní pro práci výchovného poradce.
- **Uznání praxe v jiném státu:** Ano.
- **Vystavení rejstříku trestů:** Ano, jsou požadovány otisky prstů. Uchazeč musí zaplatit poplatek za proces.¹⁹

2.1.4 Místa působení výchovného poradce

Americký *school counselor* působí stejně jako výchovný poradce u nás na základních školách a také na středních školách. V obou případech se věnuje žákům, kteří činnost výchovného poradce potřebují, avšak každá škola obnáší jiné zaměření.

¹⁹<http://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/appropriate-activities-of-school-counselors.pdf>

<http://www.schoolcounselor.org/school-counselors-members/careers-roles>

http://en.wikipedia.org/wiki/Character_education#cite_note-rightwrong-3

a) Základní škola (middle school - úroveň českého 2. stupně ZŠ)

V době přechodu z dětství do dospívání hledají studenti, co je baví a v čem jsou dobří, hledají svůj vlastní systém, který spojuje teoretické poznatky získané ve škole s praktickým využitím v životě a v zaměstnání. Hledají sebe sama, což se odvíjí od toho, že své problémy svěřují spolužákům a distancují se od rodičů, že spoléhají na přátele, u kterých hledají pochopení, utěšení i uznání.

Výchovní poradci pro „middle school“ jsou profesionální vzdělavatelé, kteří této věkové skupině rozumí a dokážou jí pomoci. Poradci nepracují izolovaně, ale preferují zakomponování své činnosti do celého výchovně-vzdělávacího procesu.

Spolupracují se všemi zájmovými stranami, které poskytují programy a služby studentům, aby dosáhli úspěchu ve škole i ve světě 21. století, ve světě, který se neustále mění. Splnění tohoto cíle výchovní pracovníci dosahují Národním rámcovým programem pro výchovné poradenství (National Model: A Framework For School Counseling Programs).²⁰

Výchovní poradci realizují tento program poskytováním rad a pomoci v několika oblastech:

- kurikulum školní podpory v akademických dovednostech; v dovednostech organizování si povinností, studia a testů; v pochopení sebe sama a ostatních; jak zvládat problémy a vyrovnat se s nimi; v dovednostech sociální inteligence; v oblasti komunikace, řešení problémů a rozhodování se; jak získat povědomí o kariéře – zkoumání možností a plánování; ve vzdělání v oblasti zneužívání drog; mít multikulturní povědomí;

²⁰http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolstv%C3%AD_ve_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1tech_a_merick%C3%BDch

- rozvoj osobnosti jednotlivého studenta
 - stanovení cílů a schopnost se správně se rozhodnout
 - profesní plánování
 - vzdělání v pochopení sebe sama, včetně slabých a silných stránek
 - proměna osobnosti
- individuální přístup
 - poradenství v malých skupinách i individuálně
 - intervence krize jednotlivců, rodiny i školy
 - doporučení spolupráce se specialistou
- podpůrný systém
 - profesní vývoj
 - konzultace, spolupráce, týmová práce
 - management programu a jeho aplikace

b) Střední škola (high school)

Na „high school“ se studenti připravují na dospělost, na svět práce a začínají se odtahovat od svých rodičů a zároveň prozkoumávat svou nezávislost. Začínají se zabývat otázkami, kdo jsou, co umějí a co budou dělat, až dostudují.

Nejvíce jsou ovlivňováni spolužáky. Hledají své místo ve společnosti a záleží jim na názoru ostatních. Čelí tlaku dospívajících, zkoumají hranice vhodného chování a smysluplných vztahů takovým chováním, které zahrnuje sex, drogy a alkohol. V této fázi dospívání potřebují studenti ukázat, jak se rozhodnout konkrétně a smysluplně.

Musí se vypořádat se studijním nátlakem, kdy musí uspět u výstupního testu z „high school“, čelit rozhodnutí o přijetí/nepřijetí na univerzitu a čelit procesu při vstupu na pracovní trh.

Výchovní poradci pro „high school“ se snaží zlepšovat učební proces a konkretizovat akademické úspěchy. Programy výchovného poradenství jsou pro studenty velmi důležité, aby dosáhli optimálního osobního rozvoje, aby získali pozitivní sociální dovednosti a hodnoty, aby si nastavili vhodné cíle své budoucí kariéry a aby plně využili svých studijních předpokladů a stali se přínosným článkem ve světové komunitě. Pravidelně absolvovanými semináři zajišťují výchovní poradci pro studenty jistotu, že jejich znalosti jsou aktuální a pomoc tedy užitečná a prospěšná.

Stejně jako v „middle school“ spolupracují výchovní poradci se všemi zájmovými stranami, které poskytují programy a služby studentům, aby dosáhli úspěchu ve škole i ve světě 21. století, ve světě, který se neustále mění.

Výchovní poradci realizují tento program poskytováním rad a pomoci v několika oblastech:

- odborné vedení ve třídě
 - podpora studijních předpokladů
 - rozvoj organizačních schopností, studijních schopností a schopnost „správně“ psát testy
 - plánování kariéry
 - poznání světa práce
 - multikulturní uvědomění
 - vztahy mezi spolužáky a efektivní sociální schopnosti
- plánování kariéry jednotlivce
 - nastavení studijních i kariérních cílů
 - řešení problémů
 - vzdělání v pochopení sebe sama (včetně silných a slabých stránek)
- individuální přístup
 - poradenství v malých skupinách i individuálně
 - intervence krize jednotlivců, rodiny i školy

- doporučení spolupráce se specialistou
- podpůrný systém
 - profesní vývoj
 - konzultace, spolupráce, týmová práce
 - management programu a jeho aplikace

2.2 Velká Británie

I když je Anglie jen jedním ze států Spojeného království, dělení na hrabství ukazuje, že sousední státy nahlíží na skutečnost jinak. Děje se tak mimo jiné i v tzv. *school counselling*.

2.2.1 Historie výchovného poradenství ve Velké Británii

Tato kapitola diplomové práce pojednává o historii výchovného poradenství na školách v Anglii, Walesu a Severním Irsku. Skotsko je vyjmuto, jelikož ve skotském školském systému existují velké rozdíly, které doléhají i na oblast výchovného poradenství.

Jak uvádí *Kohoutek*²¹, výchovné poradenství má své začátky právě v Anglii. Myšlenka, že školy nesou zodpovědnost za chování svých žáků, není ve Velké Británii záležitostí posledních let, nýbrž má dlouholetou historii. Už ke konci osmnáctého a v počátcích devatenáctého století vznikla ideologie tzv. pastorální péče na školách (tj. duchovní, církevní), kterou razili tehdejší ředitelé britských škol.

První dětský psycholog byl v Anglii jmenován v roce 1913 a první poradenská klinika pro výchovu dítěte zde vznikla roku 1921. Samotný systém výchovného

²¹ KOHOUTEK, R. *Výchovné poradenství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-186-9.

poradenství na školách však do Velké Británie přišel z USA o něco později (zhruba v 50. letech) a začal se praktikovat v šedesátých letech. Roku 1963 britské ministerstvo školství prvně doporučilo zavedení školních výchovných poradců pro žáky středních škol. Ve stejném roce pak Národní asociace pro psychické zdraví (National Association for Mental Health) uspořádala seminář, na kterém byl vztah škol k výchovnému poradenství diskutován. O dva roky později byly na Univerzitě v Keele zahájeny kurzy výchovného poradenství pro učitele s minimálně pětiletou pedagogickou praxí.

Prvně byl tento experimentální program výchovného poradenství zaveden na britské dívčí střední škole v roce 1964, praktikovali ho tam dva školní poradci. V druhé polovině 60. let pak výchovné poradenství zaznamenalo rozvoj a nárůst počtu poradců na školách. Zpráva o vedení kurzů výchovného poradenství na Univerzitě v Keele se totiž brzy roznesla po celé zemi, a tak nebylo divu, že nový systém získával stále větší podporu a také oficiální uznání. V roce 1977 bylo registrováno (dle dostupných informací) 351 výchovných poradců v Anglii a Walesu.

Objevovaly se však i kritické ohlasy na výchovné poradenství na školách a zdaleka ne všechny školy se zavedením tohoto systému souhlasily. Mnohé z nich tento nový trend hodnotily jako „problematický a nekoordinovaný“. V devadesátých letech systém výchovných poradců klesal, až téměř skomíral. Vyškolení specialisté na školách ubývali, stejně jako počet školení v poradenských dovednostech pro učitele. Důvodem byl nejen nedostatek finančních zdrojů na odměny pro výchovné poradce, ale také obava, že učitelé, kteří zároveň působí jako výchovní poradci, mohou ztrácet své původní schopnosti být žákům především učiteli.

Až na přelomu tisíciletí došlo k nárůstu počtu škol, které nabízejí poradenské služby pro své žáky. BACP to přičítá tomu, že ve společnosti obecně vzrostl zájem o jakékoli poradenství. Souvislost to má také s rostoucími obavami rodičů

problémových dětí (drogově závislé, nezvladatelné apod.) o jejich budoucnost, tlakem na ně, obavami z míry vyloučení dětí ze společnosti apod.

V této době si jak rodiče, tak samotní žáci začali ve stále větší míře uvědomovat potřebu pomoci a častěji začali požadovat odpovídající emocionální podporu na školách. Společnost si také začala uvědomovat hodnotu odborných dovedností poradců a psychologů na školách a jejich důležitou roli v prevenci.²²

2.2.2 Činnost výchovného poradce

Podle průzkumu Britské asociace pro výchovné poradenství a psychoterapii (BACP), provedeného v roce 2007 mezi studenty středních škol, jejich rodiči a pedagogy, se většina z dotázaných domnívá, že výchovný poradce by měl být školou zaměstnán na plný úvazek, aby svou práci mohl vykonávat řádně a přizpůsobit ji potřebám školy a jejích žáků.

a) Střední škola

Většina britských středních škol preferuje vlastního školního výchovného poradce, nebo maximálně jednoho poradce na dvě školy. Jako důvod uvádějí, že výchovný poradce by měl dobře znát režim školy, její žáky i učitele. Pokud by takový poradce měl na starost více středních škol najednou, nebyl by schopen proniknout do jejich vnitřního systému a nebyl by k dispozici studentům vždy, když jeho služby potřebují.

Zaměstnanci středních škol většinou vidí přínos v práci výchovného poradce i pro sebe samé, především proto, že sami jeho činností získávají další zkušenosti a poznatky ohledně výchovy žáků, což následně napomáhá k jejich větší psychické pohodě, lépe umějí překlenout propast mezi učiteli a žáky. Této poradenské služby tak využívají nejen žáci, ale i učitelé ve škole.

²²http://www.nspcc.org.uk/inform/resourcesforteachers/publications/schoolcounselling_wdf48931.pdf

b) Základní škola

Oproti tomu obdobný průzkum provedený na základních školách ukázal, že základní školy si vystačí se službami výchovného poradce pouze na částečný (například poloviční) pracovní úvazek, který je dle jejich mínění dostačující pro žáky mladšího školního věku. Základní školy mají obvykle méně dětí, což vyžaduje i nižší počet hodin poskytovaného výchovného poradenství. Jako nejvhodnější model se jeví ten, kdy se několik základních škol dělí o jednoho výchovného poradce, anebo využívají služeb výchovného poradce působícího na blízké střední škole. V případě „vypůjčení“ poradce ze střední školy však vyžadují jeho vyškolení pro práci s adolescenty stejně jako s mladšími dětmi.

2.2.3 Nejčastější problémy žáků

Ve výzkumu také pedagogové obou typů škol uvedli problémy, se kterými se britští žáci a studenti nejčastěji potýkají. Kromě běžných problémů jako nezvládnání učiva jsou to i vážnější problémy, jako poruchy příjmu potravy, užívání drog, sebepoškozování, deprese, úzkosti, sexuální zneužívání, znásilnění, nefungující rodinné vztahy, úmrtí v rodině a další. Úmrtí blízké osoby v rodině žáka považují za nejpálčivější problém, který je třeba se žákem citlivě probrat. A zde je právě činnost výchovného poradce nezastupitelná. Některé školy by pro takové případy využily (či už využívají) i externí poradce - psychology, se kterými by měl žák možnost si promluvit.

Pedagogové i rodiče se shodují v tom, že emocionální a psychické problémy dítěte mají velký vliv na jeho učení, na jeho prospěch i celkově na výuku ve třídě. Mnozí z dotázaných v průzkumu se domnívají, že právě výchovné poradenství na školách má pozitivní dopad na výuku ve školách i na zlepšení výkonu žáků.

2.2.4 Financování výchovného poradenství

Výše zmíněný výzkum se zabýval také otázkou financování výchovného poradenství. Všechny školy se shodují, že na služby výchovného poradce je třeba vymezit určitý finanční rámec a s ním počítat do budoucna, aby bylo poradenství na školách kontinuální. Nastolena však byla otázka, jak poskytnuté finanční prostředky spravedlivě rozdělit, když mezi školami existují rozdíly. Jsou školy, jejichž žáci mají více psychických problémů (více žáků ze socioekonomicky znevýhodněných rodin), a školy, jejichž žáci nejsou tolik problémoví (například prominentní školy). První skupina by pak vyžadovala vyšší plat pro výchovného poradce, druhá skupina však namítá, že všichni žáci by měli mít rovný přístup k poradenské službě, bez ohledu na socioekonomické faktory.²³

2.2.5 Náplň práce výchovného poradce

- Výchovný poradce svou činností vytváří pozitivní prostředí pro usnadnění výuky.
- Poradce musí být pro žáky oporou a podporou nejen emocionální, ale i akademickou.
- Poradci by měli mít pravidelné konzultační hodiny s jednotlivými třídními učiteli, aby měli přesnější a ucelenější představu o problémech jednotlivých žáků i celých tříd. Vhodné jsou i těsnější vazby s ředitelem školy.
- Pro správnou integraci je nutné, aby poradce pochopil kulturu školy, její vyučování, hodnoty a priority. Některé školy se v průzkumu domnívaly, že výchovné poradenství poskytnuté externí agenturou by vedlo k nesprávné integraci poradce do chodu školy.
- Psychickou pohodu svých žáků britské školy vytvářejí mimo jiné různými aktivitami a iniciativami (kruhová setkání, kroužky, diskuze

²³ http://www.bacp.co.uk/admin/structure/files/pdf/629_wag_complete.pdf

apod.) a výchovný poradce působící na škole tyto aktivity nejen podporuje, ale i sám iniciuje a řídí.

- Výchovný poradce je potřebný pro konzultace s problémovými dětmi, čímž usnadňuje práci ostatním pedagogům, kteří se tak mohou plně věnovat samotné výuce, nikoli řešení problémů žáků.²⁴

2.2.6 Kvalifikace výchovného poradce

Zdá se, že výchovný poradce v Anglii by měl dosahovat vysokého vzdělání a měl by mít určitou praxi, ale podle starších výzkumů je patrné, že realita je jiná. Značné množství výchovných poradců vykonává tuto profesi bez potřebného vzdělání.

Vedení BACP říká, že poradci by měli mít „vhodnou odbornou přípravu“ a měli by být kvalifikováni dle striktních teoretických znalostí a zároveň dle praktických dovedností. Výchovný poradce by měl být vzdělán i ve specializovaných oblastech, jako například arteterapie či tzv. play therapy. To je forma terapie, která využívá hru ke komunikaci nebo k řešení problémů. Dalším krokem pro vykonávání této činnosti je získání akreditace (BACP Accreditation) anebo členství v UKRC (United Kingdom Register of Counsellors).

Odkazuje se však na samotné školy, které by si měly zajistit dostatečný počet hodin pro školení. Školení by mělo být dokončeno v rámci celé přípravy před nástupem do školy. Je také doporučeno, aby prvních sto hodin činnosti výchovného poradce bylo pod odborným dohledem. V neposlední řadě by měl výchovný poradce v Anglii pracovat podle etického kodexu, který určují pravidla BACP.

²⁴ http://www.bacp.co.uk/research/publications/School_Counselling.php

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3. Metodika výzkumu

3.1 Cíl práce

V praktické části je cílem prozkoumat pomocí dotazníku práci výchovného poradce na škole. Hlavní důvodem pro tento výzkum je fakt, že lidé jsou často málo informováni o výchovném poradenství a je velice zajímavé pozorovat rozdílnost úlohy poradců u nás a v jiných zemích. Pomocí dotazníku nejlépe zjistíme odlišnosti v náplni práce výchovného poradce na školách v ČR a na školách v zahraničí. Základní otázkou je, zda vůbec na dané škole výchovný poradce působí. Z toho poté vyplývají další otázky, například jaká je náplň jeho práce, jakou roli na škole zastává a zda spolupracuje s dalšími odborníky. Dále nechybí pohled samotných poradců na jejich práci na škole a jejich názory, zda jsou s podmínkami ve škole spokojeni nebo by něco změnili.

3.2 Použité metody

Jako hlavní metodu sběru dat o činnosti výchovného poradce jsme zvolili techniku dotazníku, která patří mezi základní metody empirického výzkumu. Efektivnější by bezpochyby byla metoda rozhovoru, a cesta do Ameriky a do Anglie by byla rozhodně zajímavější, bohužel jsme tuto možnost museli zavrhnout.

Proto tedy byla užita strategie kvalitativního výzkumu. Dotazník je sestaven tak, aby odpovídal pravidlům pro jeho tvorbu. V problematice tohoto typu nebylo zapotřebí pokládat v úvodu otázky nutné pro identifikaci respondentů, avšak podstatné byly samostatné otázky týkající se funkce výchovného poradce. V dotazníku je osm hlavních otázek, ke kterým je přiřazeno sedm podotázek pro upřesnění samotné hlavní otázky. Dotazník musel být zpracován i v anglickém jazyce (viz příloha č 2.).

Zkoumání probíhalo ve dvou fázích. V České republice bylo vybráno deset různých škol: tři základní školy v Praze, pět základních škol, gymnázium a střední odborná škola v jižních Čechách. Dotazník se ve všech případech dostal přímo do rukou výchovného poradce dané školy. Ve druhé fázi byl dotazník přeložen do anglického jazyka a rozeslán do několika měst v Anglii a v USA. Z Anglie se vrátilo sedm vyplněných dotazníků, přesněji z Bathu, Manchesteru, Londýna a Bristolu. Z USA se zpět dostalo pět dotazníků, z Chicaga, New Yorku, Denveru a Anaheimu.

Dalo by se říci, že od respondentů byly získány tři nejdůležitější výpovědi: o náplni jejich práce, o požadovaném vzdělání pro výkon této práce a o jejich názoru na systém výchovného poradenství či o spokojenosti s jejich rolí na škole. Tyto výpovědi byly rozděleny na jednotky, tyto jednotky byly kategorizovány a výsledkem se stal text, který jednotlivé kategorie popisuje. V některých případech se kódování nedalo provést, protože výpovědi byly až příliš různorodé.

3.3 Výzkumné otázky

Na základě stanovení klíčových pojmů, které z dotazníku jasně vyplývaly, bylo možné zpracovat výzkumné otázky.

„Jakou roli výchovný poradce na škole zastává a jaká je náplň jeho práce?“ Podnětem pro první výzkumnou otázku byla myšlenka, že výchovný poradce na škole zastává roli učitele i poradce, avšak na školách v Anglii a USA to tak být nemusí. V této otázce je tedy cílem zjistit, zda se tyto dvě role nějakým způsobem ovlivňují, a rozlišit náplň práce výchovných poradců.

Druhá výzkumná otázka byla zformulována takto: *„S jakými externími odborníky výchovný poradce spolupracuje a v čem jejich spolupráce spočívá?“* Odborná literatura uvádí, že spolupráce s odborníky je velice úzká, a tak cílem této otázky bylo zjistit, zda se tato informace shoduje s realitou věci.

Třetí výzkumná otázka byla definována tímto způsobem: „*Jaké vzdělání je ve vašem státě pro činnost výchovného poradce požadováno?*“ Základem pro vytvoření této otázky se stal fakt, že požadované vzdělání pro výkon výchovného poradce se velice odlišuje. Bylo tedy zajímavé pozorovat, jaké podmínky mají poradci u nás a jaké v Anglii a USA.

Poslední čtvrtá výzkumná otázka byla vyjádřena takto: „*Jak je výchovný poradce se svou rolí spokojen a co by na své škole, co se týče výchovného poradenství, změnil?*“ Cílem této otázky bylo zjistit, jak na celý systém výchovného poradenství nahlíží sami výchovní poradci. Není úplně jisté, zda výchovní poradci některé nedostatky opravdu přiznali, ale oni sami mohou nejlépe vědět, zda tento systém funguje dobře, či ne, protože mají poznatky přímo z praxe.

4. Vyhodnocení

4.1 Role výchovného poradce a náplň jeho práce

Výzkumná otázka č. 1: Jakou roli výchovný poradce na škole zastává a jaká je náplň jeho práce?

Podnětem pro formulaci této otázky byl fakt, že role výchovného poradce u nás je rozdílná oproti té v anglicky mluvících zemích. Na našich školách je výchovný poradce obvykle zároveň v pozici učitele či dokonce třídního učitele. Cílem tedy bylo zjistit, zda se výchovný poradce věnuje například především kariérovému poradenství či zda řeší jiné problémy.

Výchovní poradci na českých školách

Výsledkem tohoto šetření bylo, že z deseti dotazníků je v pěti případech výchovný poradce zároveň v roli třídního učitele. Co se týče kariérového poradenství, pouze v sedmi případech bylo v dotazníku zmíněno, že je tato oblast náplní výchovného poradce. V tomto případě se většina dotazovaných shodla, že kariérové poradenství převládá na základních školách v 9. třídách, na středních školách v posledním ročníku studia. A to z toho důvodu, že v obou případech se jedná o období, kdy se podávají přihlášky na nové školy. Příkládám jednu z odpovědí: „Jednou z náplní mé funkce jsou konzultace při podávání přihlášek na VŠ a VOŠ. V době přijímacího řízení tato náplň převládá.“

V druhém případě se u všech dotazovaných objevila odpověď týkající se řešení výchovných problémů. V odpovědích byla zmíněna například evidence žáků v PPP, či tvorba IVP integrovaných žáků. O tom svědčí jedna z odpovědí: „Hlavní náplní je řešení aktuálních problémů u žáků - zejména výchovných. Poté spolupráce s poradnou kvůli žákům s poruchami učení a chování.“ Je tedy zcela evidentní, že výchovný poradce se nezabývá jednou problematikou, ale řeší mnoho různých problémů.

Myslím si, že v tomto případě může docházet k rozporům, protože výchovný poradce má mnoho povinností, a tak není schopen některé problémy řešit do hloubky. To se později může odrážet na kvalitě poskytovaných poradenských služeb na škole.

Další otázkou v této oblasti bylo nastínění pracovního dne a hledisko časové dotace vymezené na poskytování poradenských služeb. Jak již bylo zmíněno, v několika případech výchovný poradce zastává i roli třídního učitele. Cílem tedy bylo zjistit, zda je nějakým způsobem běžná učitelská povinnost ovlivňována. Zajímavé bylo, že ve většině odpovědí se objevilo, že časová dotace je dostatečná. Ovšem v případech, kdy nenastane výjimečná situace: *„Zejména v době podávání přihlášek na VŠ je dvouhodinová dotace týdně pro výkon výchovného poradenství nedostatečná.“* Osobně vidím největší problém v tom, že v této situaci si výchovní poradci nosí práci domů, a má to tak vliv i na jejich soukromý život. Výchovný poradce má snížený úvazek o pár hodin, ale i tak se všechna práce nedá stihnout ve škole. Příklad: *„Jako VP mám snížený pracovní úvazek - 19 hodin + 2 hodiny jsou určené výchovnému poradenství. To mi přijde opravdu dost málo.“* Vysvětlením rozdílných názorů může být fakt, že na malé škole je výskyt problémů menší, je zde menší počet žáků, a tak se výchovný poradce nachází v osobnějším prostředí, kde problémy rozezná mnohem dříve.

Výchovní poradci na amerických školách

Po vyhodnocení dotazníků z amerických škol jsme se dozvěděli, že *school counselor* v USA ve všech pěti případech plnil roli pouze jednou - a to roli výchovného poradce. Dalo by se tedy říci, že zde by měla být role výchovného poradce plněna perfektně.

Ve čtyřech případech bylo v náplni jejich práce vyplněno především kariérové poradenství, které je v USA velice důležitou součástí této profese. Velice mě překvapila jedna výpověď, ze které bylo zřejmé, že výchovný poradce je na škole zaměstnán na plný úvazek a řeší především každodenní šikanu a výchovné

problémy žáků. Bohužel mi není známo, ze které oblasti tento dotazník přišel, a nelze tedy rozebrat možné příčiny této odpovědi. Zbylé odpovědi týkající se pracovní doby nám ukázaly, že výchovní poradci do školy jen dochází a jejich úvazek je pouze částečný. Jedna z odpovědí: „*I go to school if there is a problem.*”/ „*Docházím do školy, jen když nastane nějaký problém.*“

Výchovní poradci na anglických školách

V tomto případě byl rozbor poněkud přesnější, protože vím, v jakých školách respondenti odpovídali. Z šesti dotazníků se objevily dva případy, ve kterých mi bylo řečeno, že výchovní poradce se na jejich škole vůbec nevyskytuje. Šlo o dvě základní školy, kde výchovné problémy řeší sami učitelé, popřípadě školní psycholog.

Co se týče náplně práce tzv. *school counsellor-a* na dvou základních školách, zde se vyskytla obdobná odpověď. Jsou na škole zaměstnáni na plný úvazek a jejich každodenní starostí je na jedné straně samotná výuka žáků a na straně druhé především kariérové poradenství. Je třeba zmínit, že ve starších výzkumech z anglických škol jsme se dozvěděli, že poradenské služby vystačí na základních školách pouze na částečný úvazek. Tímto se nám toto nepsané pravidlo vyvrátilo, ale pravděpodobně se jednalo o větší a prestižnější školy, kde si rodiče i škola na těchto službách zakládají.

Pátá základní škola spolupracuje s několika dalšími školami a výchovného poradce si posílají v momentě, kdy je potřeba. V dotazníku nebylo uvedeno, zda jde o více než dvě školy. V této základní škole toto vidí jako problém, protože tak výchovní poradce nepatří do jejich systému a spolupráce je prý někdy složitá.

Výsledek z jedné střední školy nám potvrzuje svými výpověďmi to, co už bylo řečeno. V tomto případě byl sice dotazník vyplněn ředitelem školy, ale uvedl, že výchovní poradce má na jejich škole jedinou roli, a to věnovat se dětem v případě, že nastane jakýkoli problém nebo je potřebná rada ohledně

problémového žáka. Uvádím odpověď: „*We prefer an educational consultant because we don't have money for his full-time job. We only arrange meetings when our children need a consultation or so.*“ / „*Na výchovného poradce nemáme dostatek peněz, proto využíváme jeho služeb jen na částečný úvazek a pozveme ho v případě, že žák potřebuje konzultaci.*“

Poslední respondent uvedl, že na jejich škole se vyskytuje několik lidí, kteří se věnují problémovým žákům každý den, ale neplní roli výchovných poradců. Avšak pravidelně každý čtvrtek na školu dochází kvalifikovaný výchovný poradce, který se věnuje aktuálním problémům.

4.2 Spolupráce výchovného poradce s externími odborníky

Výzkumná otázka č. 2: S jakými externími odborníky výchovní poradci spolupracují a v čem jejich spolupráce spočívá?

Druhá výzkumná otázka se týkala spolupráce výchovných poradců s jinými externími odborníky. Cílem bylo zjistit, zda spolupráce odpovídá odborným literaturám a s jakými odborníky výchovní poradci spolupracují. Zde ani nelze srovnávat rozdíly mezi zeměmi, protože spolupráce probíhá jak na našich školách, tak na těch anglických, avšak jsou zde jiné organizace.

Výchovní poradci na českých školách

Odpovědi ve všech dotaznících se naprosto shodovaly. Spolupráce probíhá především formou konzultace, a tak se nebojím říci, že základem kvalitní spolupráce je vzájemná komunikace. Právě díky dobré komunikaci řešení problémů probíhá efektivně a podle všech respondentů v tomhle ohledu není žádný problém. Problém nastává až ve chvíli, kdy dochází ke komunikaci s rodiči, protože ti nejsou povinni ukazovat škole závěry šetření. Toto téma se objevilo

několikrát přímo ve výzkumné otázce týkající se spokojenosti výchovných poradců, proto ji více rozeberu později.

Na otázku, s jakými externími odborníky výchovní poradci pravidelně spolupracují, odpovídali dotázaní shodně. Pravidelná a nejčastější spolupráce je s PPP. Při této spolupráci nebylo uvedeno žádné negativní hodnocení. Např.: *„Ano, nejčastější spolupráce probíhá s PPP, pokud je žák v jejich evidenci, konzultujeme nejasnosti s jednotlivými poradnami.“*

Co se týče další spolupráce s externími odborníky, zde už se odpovědi rozcházel. Jako další se v několika dotaznících objevila organizace SVP, ke které se nikdo nevyjádřil kladně ani záporně. Ve dvou případech byla jmenována i organizace SPC, například: *„Probíhá zde i konzultace se SPC v Českých Budějovicích, pokud jsou žáci vedeni u nich a postupně integrováni do našeho systému.“* V jednom dotazníku byla uvedena i spolupráce s úřadem práce, a to ve chvíli, kdy se děti rozhodují pro další studium či při volbě povolání.

Je tedy evidentní, že nejčastější spolupráce probíhá s PPP a s ostatními organizacemi je spolupráce spíše nárazová.

Výchovní poradci na amerických školách

Z daných odpovědí nebylo zcela jasné, jaké organizace se školou spolupracují a jestli vůbec nějaká spolupráce probíhá. Ve třech případech byla tato otázka respondenty vynechána nebo bylo pouze zakroužkováno „ano, spolupráce probíhá“.

Jeden z respondentů se v této otázce zmínil pouze o tom, že spolupráce probíhá s ministerstvem školství v New Yorku (State Education Department), protože právě zde získal certifikát pro vykonávání funkce výchovného poradce.

Poslední zmíněná spolupráce byla od výchovného poradce z Chicaga. Ten uvedl, že spolupracuje s Illinoiskou asociací výchovných poradců (The Illinois School Counselor Association).

Výchovní poradci na anglických školách

Na otázku spolupráce školy s jinými organizacemi se objevilo několik různých odpovědí. V jednom případě respondent přiznal, že do školy pouze dochází jako *educational consultant* a že se školou není zrovna snadná spolupráce. Nevidí zde svou roli jako plně efektivní, protože s jeho profesí souvisí různá omezení a ochrana osobních údajů. Se žádnou organizací podle jeho slov spolupráce neprobíhá.

Respondent z Londýna uvedl organizaci CCPE (Centre for Counselling and Psychotherapy Education), pod kterou je pravděpodobně zaškolen.

Další respondent měl v této otázce zmíněnou spolupráci s organizací NSPCC. Jedná se o Národní společnost pro prevenci násilí na dětech, tato společnost chrání děti, které jsou v jakémkoli ohrožení, a stojí za jejich právy.

V jedné odpovědi se ještě objevila organizace PSHE - InSTITUTE pro ekonomickou gramotnost a sociální zdraví. Tato organizace obecně podporuje vztahy mezi rodiči, školními zaměstnanci a výchovnými poradci. Pořádá různá školení a popisuje poradenský systém.

4.3 Požadavky na vzdělanost výchovného poradce

Výzkumná otázka č. 3: Jaké vzdělání je ve vašem státě pro činnost výchovného poradenství požadováno?

Tuto otázku jsme výchovným poradcům pokládali proto, že jsme se z několika pramenů dozvěděli, že ve světě mají na výchovné poradce zcela jiné požadavky

než u nás, v České republice. V podotázce o průběhu studia jsme získali informace o problémech s délkou pracovní doby, s náročností studia i s placením kurzu.

Výchovní poradci na českých školách

Jak je zmíněno v teoretické části práce, pro práci výchovného poradce musí mít člověk vystudovanou vysokou školu pedagogického zaměření a musí absolvovat „Studium pro výchovné poradce“ na vysoké škole v rámci celoživotního vzdělávání. Toto studium absolvovalo šest z deseti dotazovaných. Zbývající si studium právě dodělávají. V jednom dotazníku stálo: *„Aprobace psychologie - tělocvik se na základní škole špatně uplatňuje, proto jsem se rozhodla, že své stávající znalosti zúročím, a zažádala jsem o příspěvek na Studium pro výchovné poradce.“* Tady vidíme, že je studium placené (6-16 000 Kč) a že si jej musí žadatelé na post výchovného poradce platit sami, což také ovlivňuje rozhodnutí, jestli si škola může dovolit mít vystudovaného výchovného poradce.

Další možnou překážkou je délka studia, např.: *„4 semestry je celkem dlouhá doba. Učit, řešit problémy v rámci výchovného poradenství a zároveň plnit zkoušky a zápočty opravdu není jednoduché.“* I když se jedná „pouze“ o kombinovanou formu studia, tzn., že žadatelé jezdí na fakultu ob týden až ob dva týdny, v rámci získání kreditů za praxi musí splnit cca 30 hodin v akreditovaných školských poradenských zařízeních. *„Praxe mě bavila, opravdu to splnilo svůj smysl, poznala jsem, a snad se i naučila, jak pracovat s dětmi lépe, mít nadhled a s jakými odborníky spolupracovat.“*

Hlavně ředitelé museli najít řešení, jakou bude mít jejich budoucí výchovný poradce pracovní dobu. Jedná se o to, že fakulty studium nabízí v pátek, někdy v pátek a sobotu, a to celý den. *„Ředitel mi naštěstí úvazek nezkrátil. Vyřešili jsme to zájmovými kroužky a doučováním.“* Na druhé straně jsme dostali dotazník se závěrem úplně opačným: *„Protože jsem se rozhodl jít studovat sám, škola mi*

nepřispěla a společné řešení na páteční výuku jsme taky nenašli. Prostě mi zkrátili úvazek na poloviční.“

Zakončení kurzu se skládá z ústní zkoušky před komisí a z obhajoby závěrečné písemné práce. *„Závěr studia byl samozřejmě velmi náročný, ale komise vše řešila prakticky (opak jsem si zažila u státnic), takže jsme samozřejmě definice znát museli, ale teorie uplatněná v praxi byla pro ně důležitější!“*

Výchovní poradci na amerických školách

Požadované vzdělání pro výkon *school counselor*-a se liší stát od státu. My jsme se zabývali požadavky ve státech Illinois, New York a Colorado, tedy ve státech, kde se nám podařilo získat zpět vyplněné dotazníky.

Z dotazníků jsme se dozvěděli, že dva výchovní poradci absolvovali Illinoiský program a mají magisterské vzdělání, i když jeden z nich v oboru sociální práce, druhý v oboru učitelství. *„I studied social work at my university, so I am not a teacher, but I have found out that working with children suits me better.“/ „Vystudovala jsem obor sociální práce, nejsem tedy učitelka, ale zjistila jsem, že práce s dětmi mě baví víc.“* Zbylí tři výchovní poradci mají bakalářské vzdělání.

Američtí výchovní poradci musí projít vstupním testem, který je v některých státech placený. I tak ovšem přes tento test ne všichni projdou. Výchovný poradce ze státu Illinois napsal: *„The ISBE test (stát Illinois) was really comprehensive and difficult to answer. There was no wrong answer but still some people didn't pass.“ / „ISBE test byl složitý. Neexistovala špatná odpověď, ale i tak někteří testem neprošli.“*

A dostalo se nám srovnání v podobě popisu testu ze státu New York: *„The PLACE test was really demanding but it could be done well.“/ „PLACE test byl opravdu náročný, ale dalo se to zvládnout.“* V dotazníku jsme ovšem našli i případ, kdy musel výchovný poradce plnit test napodruhé. *„I took the PLACE*

Assessment twice because I'd failed for the first time. 2 points were missing. Our principal is a patient man so he helped me with the money."/ „PLACE test jsem psal nadvakrát, první mi utekl o dva body. Ředitel je naštěstí trpělivý člověk a na druhý test mi přidal.“

Výchovní poradci na anglických školách

Stejně jako u nás, i v Anglii je pro výkon výchovného poradenství požadováno odborné vzdělání. Dotazníky byly vyplněny výchovnými poradci z různých měst, proto se jejich odpovědi mírně odlišovaly.

Respondenti, kteří vyplňovali dotazník v Londýně, se zmínili o diplomu, který lze získat přímo v jedné asociaci v Londýně, která je akreditována Britskou asociací (BACP). „*This postgraduate diploma is a two year part-time course.*“/ „*Tento diplom lze získat splněním kurzu, který je ve zkrácené podobě v trvání dvou let.*“

V jiném dotazníku jsme se dočetli, že respondent získal vzdělání pro výkon této práce na univerzitě v Manchesteru, kde absolvoval postgraduální studium, které trvalo tři roky.

Poslední příklad z dotazníku ukázal, že respondent ještě na svém studiu pracuje, neustále si své znalosti vylepšuje a účastní se dalších programů, a to pod organizací BCPC (Bath Centre for Psychotherapy and Counselling).

4.4 Spokojenost výchovného poradce se svou rolí

Výzkumná otázka č. 3: Jak je výchovný poradce se svou rolí spokojen a co by nejraději změnil?

Poslední výzkumná otázka byla zaměřená na problematiku systému výchovného poradenství. Dá se předpokládat, že právě výchovní poradci mohou ukázat ve svých názorech, co v tomto systému funguje dobře, a co ne.

Výchovní poradci na českých školách

První otázkou zaměřenou na tuto problematiku bylo, zda jsou výchovní poradci se svou rolí spokojeni. Ve většině případů byly odpovědi obdobné. Rozdílné názory nastaly až ve chvíli, kdy se respondenti rozepsali o změnách, které by na své škole rádi zavedli.

Co se týče spokojenosti, v několika dotaznících se objevilo, že výchovní poradce práce baví a přináší jim i nové poznatky. Například: *„Práce výchovného poradce mě baví, ale v období podávání přihlášek k dalšímu studiu je dvouhodinová dotace pro výkon poradenství nedostatečná a toto období je náročnější.“*

V otázce zaměřené na to, co by sami výchovní poradci v systému změnili, se objevilo několik názorů. Co mě opravdu překvapilo, že pouze ve dvou případech byla zmíněna finanční stránka. Je obecně známé, že ve školství chybí peníze, což se odráží i v kvalitě poradenských služeb. Navrhovanou změnou tedy bylo zvýšení financí do této oblasti, aby bylo možné zaplatit více poradenských pracovníků, kteří na školách chybí.

S tímto souvisí i několik dalších odpovědí, kde se objevilo, že na škole chybí další poradenští pracovníci, kteří by pomáhali ve zkvalitnění poradenských služeb. Shodli se na tom, že chybí především školní psycholog, který na některých školách není přítomen vůbec. Příklad: *„Rozhodně bych chtěla mít možnost školního psychologa, především pro rychlejší řešení problémových situací.“* Myslím, že bez přítomnosti psychologa je velice problematické řešit problémy efektivně, děti se nemají komu svěřovat, a je tedy velice těžké odhalit příčiny jejich chování.

Jako další problém vidí respondenti spolupráci mezi rodinou a školou. I přes vysokou informovanost o službách výchovného poradenství je spolupráce s rodiči složitá. Většina rodičů má možnost získat opravdu velké množství informací, protože jsou zveřejňovány na stránkách školy, avšak rodiče jsou v dnešní době

v tomto ohledu často laxní. Oni sami nemusí škole ukazovat závěry z vyšetření dětí v PPP. Je to možná dáno tím, že se někteří rodiče stydí za to, že jejich dítě trpí nějakou specifickou poruchou učení, a nesdělí tak tuto informaci škole. Ovšem v tomto případě na to doplácí sám žák, protože je hodnocen jako ostatní děti, a má tedy horší výsledky. Jedna z opovědí: *„Problém, který řeší snad většina výchovných poradců - rodiče nemusí škole ukázat závěry vyšetření v PPP. Takže pokud škola doporučí žáka k vyšetření v poradně, nemusí se dozvědět, zda to bylo odůvodněné.“*

Velice mě potěšilo, že dva respondenti na tuto otázku reagovali pozitivně, a to tak, že se svou prací jsou naprosto spokojeni a žádné změny nejsou potřeba. Je tedy vidět, že na některých školách poradenské služby fungují na výbornou. Ale nemusí to znamenat, že je na škole v pořádku všechno.

Výchovní poradci na amerických školách

Spokojenost výchovných poradců na amerických školách je dle výzkumu vysoká. V odpovědích byly zmíněny pouze dvě věci. Na jedné straně bylo řečeno, že když člověk projde všemi testy a dostane se k vytouženému cíli, k získání certifikátu, je pak tato práce naprosto vyhovující a neobjevuje se zde žádný problém.

Na druhé straně byl v dotazníku sepsán zajímavý názor. Respondent má zkušenosti i se školstvím v České republice a tvrdí, že ve srovnání s jeho rodnou zemí na něj u nás bylo práce moc, nestíhal se pořádně připravovat a připadal mu celý systém přehnaně složitý. Je to pochopitelně jeho názor, ale podle něj je v USA organizace jednodušší a je se svou funkcí prý velice spokojen. Uvádím odpověď: *„My experience with Czech school was beneficial for me, I found out your system is unacceptable to me. But I was glad to visit your country.“* / *„Zkušenost se školstvím v České republice vidím jako velmi přínosnou, avšak váš systém byl pro mě složitý a nepřijatelný. Přesto jsem velice rád navštívil vaši zemi.“*

Výchovní poradci na anglických školách

Z dat uvedených v dotaznících by se dalo říci, že výchovní poradci na anglických školách jsou se svou funkcí spokojeni a nezmiňují problémy, které se objevují na českých školách. Tato funkce na školách má spíše prominentní charakter a nese s sebou určitou prestiž.

V jednom případě respondent uvedl, že do školy pouze dochází v případě nutnosti a že mu tato situace přijde nevyhovující. Škola mu prý jeho práci neulehčuje, a tak jeho navrhovanou změnou bylo zlepšení komunikace. Příklad: *„I'm not an employee of the school. The communication with the schoolmaster is sometimes very complicated.“* / *„Nejsem zaměstnancem školy a komunikace s ředitelem je někdy opravdu složitá.“*

V druhém případě bylo uvedeno, že by se měla zvýšit informovanost o působení výchovného poradce ve škole, protože zastoupení této funkce na škole je pro žáky velmi důležité. Odpověď: *„Making counselling service more available and make more students aware that the school has a counsellor.“* / *„Větší zpřístupnění poradenské činnosti a informování žáků o působení poradce na škole.“*

5. Analýza dotazníku

V této části diplomové práce se zaměříme na několik základních faktorů, které se nejčastěji objevovaly v odpovědích našeho dotazníku. Vytvoříme si klíčové pojmy, podle kterých vyhodnotíme výzkumné otázky.

V první tabulce (Tabulka č. 2) jsou shrnuty klíčové pojmy s nejčastějšími odpověďmi, které se objevily v první výzkumné otázce: *„Jakou roli výchovný poradce zastává a jaká je náplň jeho práce?“*

V odpovědích, jakou roli výchovní poradci na školách zastávají, vidíme, že výchovní poradci v České republice mají postavení složitější, protože jsou výchovnými poradci a zároveň učiteli. Naopak v cizině se výchovný poradce věnuje pouze této roli. Jakožto těžiště jejich práce bylo uvedeno kariérové poradenství, a to nejen u nás, ale i na školách v USA a v Anglii. Dále pak řešení výchovných problémů. Z hlediska časové dotace byl zkoumán vliv činnosti výchovného poradce na jeho učitelské povinnosti. Ve většině případů se respondenti z českých škol shodli na tom, že dotace je dostačující. Jen ve dvou případech se objevilo, že s nedostatkem času souvisí i složitější příprava na hodiny.

Z hlediska profesionality by se výchovný poradce měl na výuku připravit vždy stejně kvalitně, jako kdyby se ho role výchovného poradce netýkala. Ze zjištěných údajů můžeme konstatovat, že činnost výchovného poradce na pozici běžného učitele vliv nemá, a pokud ano, tak v pozitivním smyslu.

Klíčové pojmy	Nejčastější odpovědi		
	ČR	USA	VB
Role	Třídní učitel a výchovný poradce; učitel a výchovný poradce	Pouze výchovný poradce	Výchovný poradce na plný úvazek; učitel a výchovný poradce
Těžiště práce	Kariérové poradenství; řešení výchovných problémů; tvoření IVP	Kariérové poradenství; řešení šikany	Výuka a kariérové poradenství
Časová dotace	Nedostatečná	Výchovný poradce pouze dochází do školy	---
Působení na učitelské povinnosti	Nemá vliv; občasné omezení	---	---

Tabulka č. 2: „Jakou roli výchovný poradce zastává a jaká je náplň jeho práce?“

V další tabulce (*Tabulka č. 3*) jsou shrnuty základní pojmy z výzkumné otázky na téma spolupráce: „S jakými externími odborníky výchovní poradci spolupracují a v čem jejich spolupráce spočívá?“

Z této výzkumné otázky jsme se dozvěděli, jaká spolupráce probíhá mezi výchovnými poradci a externími odborníky. Podle výsledků výchovní poradci spolupracují nejčastěji s PPP, a tuto spolupráci hodnotí kladně. Další organizace, které byly jmenovány, jsou například SVP, SPC. S jinými organizacemi je spolupráce spíše jen okrajová. Základem pro kvalitní spolupráci je uváděna důvěra, dobrá komunikace a také ochota spolupracovat. Je tedy vidět, že výkon práce výchovného poradce se nehodí pro každého, je zde kladen důraz na osobnostní předpoklady člověka.

Spolupráce s ostatními organizacemi je hodnocena v některých případech negativně, při řešení výchovných problémů nejsou dostatečně rychlé a důrazné.

Klíčové pojmy	Nejčastější odpovědi		
	ČR	USA	VB
Spolupracující odborníci	PPP a SVP; PPP, SVP a SPC; Úřad práce	Probíhá blíže nespecifikovaná spolupráce; ASCA, ministerstvo školství NYC, Illinoiská asociace výchovných poradců	BACP; CCPE, NSPCC, PSHE
Druh činnosti	Dobrá komunikace a spolupráce	Pomoc při řešení výchovných problémů, domluva o dalším vzdělávání žáků	---

Tabulka č. 3: „S jakými externími odborníky výchovní poradci spolupracují a v čem jejich spolupráce spočívá?“

Třetí tabulka (Tabulka č. 4) nám ukazuje klíčové pojmy výzkumné otázky zaměřené na vzdělávání výchovných poradců: „*Jaké vzdělání je ve vašem státě pro činnost výchovného poradenství požadováno?*“

Práce výchovného poradce není pouhým pojmem. Cesta k této činnosti není snadná a ze získaných údajů víme, že v Anglii i v USA je postup ještě náročnější než u nás. V České republice je nutné být absolventem kvalifikačního studia výchovného poradenství. V Americe má každý stát své vlastní požadavky pro výkon činnosti výchovného poradce, které se v některých bodech odlišují. Jedná se zde především o úspěšné složení testů, později o získání certifikátu. Stejně tak i v Anglii.

Pro výchovné poradce je možnost využití i dalších vzdělávacích kurzů. O tomto dalším, vyšším vzdělávání se zmiňovali i respondenti z USA. U nás je tato možnost pro výchovné poradce o něco složitější. A to z důvodu, že jsou zároveň

běžnými učiteli, proto si nemohou dovolit být často nepřítomni ve škole. Je to velmi problematická záležitost, protože se při jejich nepřítomnosti musí hledat náhrada na suplování.

Bohužel se v žádném dotazníku od českých respondentů neobjevilo, že by tato profese byla známkou určité prestiže ve škole. Oproti tomu v Anglii i v USA tomu tak je. Jde o činnost, která s sebou nese velkou zodpovědnost, a získání certifikátu není pro každého snadným krokem.

Klíčové pojmy	Nejčastější odpovědi		
	ČR	USA	VB
Vzdělání	Většina absolvovala řádné studium, někteří právě dokončují	Řádně vystudování	Řádně vystudování
Náročné prvky studia	Délka studia (4 semestry); Závěr studia (obhajoba práce a ústní zkouška)	Vstupní test	Certifikace
Prestiž	Žádná z odpovědí nedokázala, že se jedná o prestižní funkci	Funkce school counselor-a a educational consultant-a je v USA i v Anglii prestižní	

Tabulka č. 4: „Jaké vzdělání je ve vašem státě pro činnost výchovného poradenství požadováno?“

Poslední tabulka (Tabulka č. 5) nám rekapituluje základní klíčové pojmy, které se vyskytovaly v závěrečné výzkumné otázce: „*Jak je výchovný poradce se svou rolí spokojen a co by nejraději změnil?*“

Poslední otázka byla zaměřena na celkovou organizaci systému výchovného poradenství. Z údajů vyplývá, že největším problémem na českých školách je nedostatek poradenských pracovníků. S tímto problémem souvisí finanční stránka

celého školství. Pokud by škola měla dostatek financí, mohla by si dovolit další poradenské pracovníky.

Další navrhovanou změnou bylo i snížení úvazku pro výchovné poradce. Důvodem je například i možnost širšího výchovného působení. Poradci by se díky zkrácení úvazku mohli více věnovat individuální poradenské činnosti pro jednotlivce a také by mohli věnovat více času individuální práci se třídami.

Další změnou, kterou respondenti zmínili, bylo zlepšení komunikace s rodiči dětí. Změna přístupu rodičů by určitě vedla ke zkvalitnění poradenských služeb.

Poslední otázkou bylo, zda jsou výchovní poradci spokojeni. Z dotazníků jsme se dozvěděli, že motivací je pro ně právě práce s dětmi, která je baví a přináší jim nové zkušenosti. Tato spokojenost se objevila i v dotaznících z USA a z Anglie.

Klíčové pojmy	Nejčastější odpovědi		
	ČR	USA	VB
Navrhované změny	Školní psychologové, lepší finanční podmínky, zkrácení úvazku	---	Zvýšení informovanosti
Rodina	Rodiče často nespolupracují	Žádné problémy v komunikaci s rodinou nebyly zmíněny	
Spolupráce se školou	---	Snadná spolupráce, jednodušší systém	Zlepšená komunikace
Motivace	Většinu výchovných poradců práce baví a přináší jim nové poznatky	Práce s dětmi	---

Tabulka č. 5: „Jak je výchovný poradce se svou rolí spokojen a co by nejradyji změnil?“

6. Shrnutí

Zjištěné údaje nám dokázaly, že oblast českého výchovného poradenství je opravdu odlišná od té anglické či americké. Ukázalo se, že ve všech třech zmíněných zemích se v organizaci systému výchovného poradenství objevují nedostatky. Jako jedno z nejvíce zmiňovaných tvrzení bych uvedla oblast vzdělávání. Zkombinovat přípravu na školní vyučování (tedy učitelskou roli) s přípravami na zkoušky k získání statutu výchovného poradce považovala většina respondentů za velice komplikované. Ne vždy tomuto vzdělávání ředitel napomáhá, a proto je poté spolupráce složitá. Myslím, že v těchto případech chybí budoucím výchovným poradcům notná dávka motivace, která je pro tuto profesi rozhodně důležitá. Překvapivé zjištění bylo, že někteří výchovní poradci nemají žádné specializační studium pro výchovné poradce. I přesto, že je to nařízeno vyhláškou - jde pravděpodobně o ojedinělé případy. Lze to odůvodnit faktem, že tito výchovní poradci mají za sebou mnohaletou zkušenost v oboru. Z jiných výzkumů o poradenské činnosti vyplývá, že většina výchovných poradců studium absolvovala, stejně jako říkají naše výsledky z dotazníkového šetření.

V anglicky mluvících zemích se činnost výchovného poradenství bez získaného certifikátu provádět nesmí. V žádném dotazníku se neobjevila odpověď, která by potvrdzovala opak. Dalo by se říci, že funkce *school counsellor-a* je v Anglii a v USA prestižnější než u nás.

V souvislosti s touto problematikou bylo v jiných výzkumech zjištěno, že některým výchovným poradcům chybí ve vzdělávání praktická stránka. Po teoretické stránce jsou připraveni důkladně, ale nemají zkušenosti s aktuálními problémy, které se v této oblasti objevují.

V současné době není možné, aby na každé škole působil školní psycholog či speciální pedagog, a to z důvodu nedostatku peněz ve školství. I když z šetření vyplývá, že by jejich přítomnost na škole byla opravdu žádoucí, školy si tolik zaměstnanců nemohou dovolit. Podle mého názoru počet dětí s různými problémy

bohužel neustále narůstá, ale tato finanční situace nedovoluje školám problematiku efektivně řešit. Podobný problém se objevoval i u škol v Anglii, kde ale na základních školách chyběla činnost výchovného poradce úplně. Z rozhovoru, který jsem vedla s Češkou učící na anglické základní škole, jsem se dozvěděla, že na její škole role výchovného poradce neexistuje, ale po přechodu na střední školu se s touto profesí již setkala.

V porovnání s jinými výzkumy je vidět, že názory výchovných poradců jsou opravdu různorodé a v každé oblasti se vyskytuje jiný problém. Výsledky studií se většinou shodují, např. problémy s nedostatkem peněz či problematika snížení úvazku, ale v jejich řešení už se objevují rozdílné názory. Někdo by finance investoval např. do vybavení škol, někdo právě do oblasti výchovného poradenství.

Ze zjištěných údajů můžeme říci, že respondentům vadí, že mínění veřejnosti o náplni práce výchovného poradce je často zkreslené. O skutečné náplni práce výchovného poradce se tak rodiče i přes kvalitní informovanost dozví nejlépe až z vlastní zkušenosti.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zachytit historii výchovného poradenství v Čechách a v anglicky mluvících zemích, porovnat systémy školství v těchto zemích a především zjistit rozdíl v organizaci služeb výchovného poradenství u nás, v Anglii a ve Spojených státech amerických. Tato práce si nekladla za cíl podat vyčerpávající a komplexní přehled o této problematice, protože problematika výchovného poradenství je obsahově různorodá a značně široká. Z mého osobního hlediska šlo o zjištění hlavních kompetencí a rolí výchovného poradce, protože se ve školství pohybuji a v budoucnu nadále budu pohybovat. Jedním z mých studijních oborů je anglický jazyk, proto se domnívám, že je dobré znát školské systémy i v zemích, jako je právě Velká Británie nebo USA, a poznat blíže jejich přístup k výchovnému poradenství. Sama považuji tuto funkci na školách za podstatnou, a proto jedním ze záměrů bylo vyzdvihnout důležitost práce výchovného poradce.

Teoretická část obsahuje tři hlavní kapitoly, které se zabývají nejdůležitějšími pojmy souvisejícími s danou problematikou. První kapitola se zabývala výchovným poradenstvím v České republice. Soustředili jsme se na historii a vývoj výchovného poradenství, na roli výchovného poradce, jeho kompetence a na náplň této profese. V druhé kapitole jsme popisovali systém výchovného poradenství v Anglii a ve třetí kapitole výchovné poradenství v USA. Obě kapitoly byly opět zaměřeny na historii výchovného poradenství, protože právě Anglie je považována za jednu ze zemí, kde tyto poradenské služby vznikly. Zaměřili jsme se i na místa působení výchovného poradce, protože v těchto zemích není pravidlem, že se poradenské služby poskytují na každé základní škole.

V praktické části jsme vyhodnotili informace, které jsme získali výzkumem mezi výchovnými poradci z různých škol v České republice, ale i v Anglii a USA. Hlavním cílem bylo především zjistit, zda na školách systém výchovného

poradenství funguje tak, jak se píše v odborné literatuře a jak předepisují různé zákony a vyhlášky.

K tomu, abychom vytvořili praktickou část, bylo zapotřebí vyplnění dotazníku, který jsem rozeslala do několika českých škol a poté přeložený do angličtiny také do škol v Anglii a v USA. Musím přiznat, že jsem s dotazníky z ciziny měla potíže, jelikož jsem s dávkou naivity věřila, že se mi jich vrátí vyplněných více, tedy i ty zaslané do náhodně vybraných anglických a amerických škol. Ale zpět se mi vrátily jen ty, které jsem poslala svým známým, kteří v cizině žijí a pracují. I přesto byly získané informace zajímavé, vyvážené a pro výzkum přínosné.

Dovolím si říci, že výzkum z českých i z anglických a amerických škol podtrhuje důležitost pozice výchovného poradce. Právě výchovný poradce je často tím, kdo se jako první setkává s nejrůznějšími problémy žáků, a záleží právě na něm, zda bude jejich problém vyřešen úspěšně. Optimisticky na mě působí fakt, že někteří respondenti si tuto práci vybírají dobrovolně a nebojí se říci, že je práce s dětmi baví, naplňuje a obohacuje je i v jejich učitelské profesi. Na angloamerických školách je z jiných studií vidno, že je role např. nezávislého *educational consultant-a* důležitá a má vysokou úroveň.

Zjištěné výsledky nám rozhodně dávají podnět k zamyšlení, zda by nebylo vhodné některé prvky v současném systému výchovného poradenství změnit. A zda by také nebylo dobré přiučít se od *school counsellor-ů* z anglických a amerických škol. Někdy by totiž i jen malý krůček samotných výchovných poradců pomohl ke zlepšení tohoto systému tím, že by získali nové poznatky od kvalitně certifikovaných a dobře motivovaných poradců z USA nebo Velké Británie. Avšak nedostatek financí ve školství je patrný ve všech oblastech, proto jsou stáže výchovných poradců v zahraničí v nejbližší době nejspíše nerealizovatelné.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

1. Bendl, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton, 2011. 264 s. ISBN 978-80-7387-436-0.
2. Čáp, D., P. Koutná, L. Krejčová, K. Slušná, I. Štětovská a J. Férová. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.
3. Fontana, D. *Psychologie ve školní praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 978-80-7367-725-1.
4. Hadj Moussová, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN: 80-7083-659-8.
5. Hladká, J. *Povinnosti výchovných poradců na SŠ a SOU*. Praha. 1999. ISBN:80-902189-7-0.
6. Klímová, M. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha SPN, 1987. 260.
7. Kluwer, W. *Výchovné poradenství*. Meritum, 2009. ISBN: 978-80-7357-498-5.
8. Kocurová, M. *Specifické poruchy učení a chování*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. ISBN: 80-7082-705.
9. Kohoutek, R. *Výchovné poradenství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-186-9.
10. Lacena, I. *Průručka pro výchovných poradcův*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-006-8.

11. Pospíšilová, B. Tyšer, J. *Výchovné poradenství: Soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*. Most, 2003. ISBN 80-86654-04-4.
12. Průcha, J. Walterová, E. Mareš, J. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8772-8.
13. Šefránková, M. *Výchovný poradce*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-05-1.
14. Švaříček, R. Šed'ová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.

Elektronické zdroje

1. American School Counselor Association. [online]. 683-ASCA, © Copyright 2014 [cit. 2014-02-28] Dostupné z:
<http://www.schoolcounselor.org/school-counselors-members/careers-roles>
2. American School Counselor Association. [online]. 683-ASCA, © Copyright 2014 [cit. 2014-02-28] Dostupné z:
<http://www.schoolcounselor.org/school-counselors-members/careers-roles/state-certification-requirements>
3. American School Counselor Association. [online]. 683-ASCA, © Copyright 2014 [cit. 2014-02-28] Dostupné z:
<http://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/RoleStatement.pdf>
4. American School Counselor Association. [online]. 683-ASCA, © Copyright 2014 [cit. 2014-02-28] Dostupné z:

<http://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/WhoAreSchoolCounselors.pdf>

5. American School Counselor Association. [online]. 683-ASCA, © Copyright 2014 [cit. 2014-02-28] Dostupné z: <http://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/appropriate-activities-of-school-counselors.pdf>
6. Baginski, W. School counselling in England, Wales and Northern Ireland: A review [online]. 2004 [cit. 2014-02-27] Dostupné z: https://www.nspcc.org.uk/Inform/resourcesforteachers/publications/SchoolCounselling_wdf48931.pdf
7. British Association for Counselling and Psychotherapy. [online]. Registered Charity 298361. © BACP 2010 [cit. 2014-04-03] Dostupné z: http://www.bacp.co.uk/admin/structure/files/pdf/629_wag_complete.pdf
8. British Association for Counselling and Psychotherapy. [online]. Registered Charity 298361. © BACP 2010 [cit. 2014-04-03] Dostupné z: http://www.bacp.co.uk/research/publications/School_Counselling.php
9. Fingrová, M. Výchovné poradenství na základních školách v Poděbradech [online]. [cit. 2014-04-18]. Diplomová práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2011. Vedoucí práce Vladislava Heřmanová.
10. Independent Educational Consultants Association [online]. © 2013 - 2015 [cit. 2014-04-03] Dostupné z: <https://www.iecaonline.com/>
11. Kohoutek, R. Nové poznatky z poradenské psychologie [online]: Dostupné z: <http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=397>

12. Masaříková, V. Výchovné poradenství [online]: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2006. Vedoucí práce Petr Kachlík.
13. Pattison, S. Counselling in schools: A research study into services for children and young people in Wales. [online]. © Welsh Assembly Government 2007. [cit. 2014-04-19] Dostupné z: <http://www.ncl.ac.uk/cflat/news/documents/WAGreport.pdf>
14. The Society of Education Consultants. [online]. All content © 2012-2014 [cit. 2014-03-07] Dostupné z: <http://www.sec.org.uk/What-Education-Consultants-Do>
15. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>
16. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 2014-03-06] Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolstv%C3%AD_ve_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1tech_americk%C3%BDch
17. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/School_counselor
18. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Health_education

19. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Life_skills-based_education
20. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Character_education#cite_note-rightwrong-3
21. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Educational_consultant

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník v českém jazyce

Příloha č. 2 – Dotazník v anglickém jazyce

Příloha č. 3 – Ukázka vyplněných dotazníků

Příloha č. 1

Dotazník k diplomové práci na téma:

Výchovný poradce u nás a v anglicky mluvících zemích

Vážený pane, vážená paní,

Jmenuji se Veronika Zárubová, jsem studentka Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a ráda bych Vás požádala o spolupráci s vyplněním tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, data budou použita jen pro výzkum k diplomové práci. Cílem mé práce je dozvědět se, jaké jsou požadavky na výchovného poradce ve vaší zemi, jaké je požadované vzdělání a jestli je výchovné poradenství vůbec využito.

Otázky jsou uzavřené i otevřené. Prosím, odpověďte na ně pravdivě a konkrétně.

Děkuji Vám.

1. Působí na Vaší škole výchovný poradce? *Prosím, zakroužkujte jednu z variant. ANO – NE*

a) Pokud ne, uveďte důvod.

b) Pokud ano, jakou roli zastáváte? *Prosím, zakroužkujte jednu z variant.*

- výchovný poradce (na plný úvazek)
- výchovný poradce a učitel
- výchovný poradce a třídní učitel
- jinou:

2. Působí-li výchovný poradce na Vaší škole, jaká je náplň jeho práce.

3. Shoduje se Vaše činnost s tím, co předepisuje zákon o výchovném poradenství ve Vašem státě? *Prosím, zakroužkujte jednu z variant.* ANO – NE

4. Popište konkrétně jeden svůj pracovní den, kdy působíte jako výchovný poradce.

5. Rozdělte svou pracovní dobu na přímou a nepřímou práci v počtu hodin za jeden den.

6. Spolupracujete pravidelně s externími odborníky?

a) Pokud ano, s jakými?

b) V čem Vaše spolupráce spočívá?

c) Pokud ne, uveďte důvod.

7. Jaké vzdělání je požadováno ve Vašem státě pro činnost výchovného poradce?

a) Popište průběh studia.

8. Jak jste spokojeni se svou rolí výchovného poradce?

a) Co byste na své škole, co se týče výchovného poradenství, změnil/a?

Děkuji Vám za spolupráci,

Veronika Zárubová

Příloha č. 2

The questionnaire used for the diploma thesis:

School Counselling in the Czech Republic and in English Speaking Countries

Dear Sir, Dear Madam,

My name is Veronika Zárubová, I am a student of the University of South Bohemia in České Budějovice, the Czech Republic. I would like to kindly ask you for filling in this questionnaire.

The questionnaire is anonymous; the result will be only used in the diploma survey. The aim of my thesis is to learn what requirements a school counsellor has to meet, what education s/he has to have done, and if school counselling is used in general.

The questions are closed and open. Please, respond them truly and specifically.

Thank you.

1. Is there anyone employed as a school counsellor in your school? *Please, circle one of the options.* YES – NO

a) If no, please give the reason.

b) If yes, which role does s/he serve? *Please, circle one of the options.*

- a school counsellor (full-time)
- a school counsellor and a teacher
- a school counsellor and a class teacher
- another:

2. If there is a school counsellor in your school, what is the content of his work.

3. Is the work coincident with the laws about the school counselling in your state? *Please, circle one of the options.* YES – NO

4. Describe in detail your working day as a school counsellor.

5. Divide your working time into direct and indirect work. Write the number of hours per day.

6. Do you cooperate with some external experts on a regular basis?

a) If yes, please name them.

b) What specifically does your cooperation involve?

c) If not, please give the reason.

7. What education is needed for a candidate of a school counsellor in your state?

a) Describe the process of your study.

8. How are you content with your role as a school counsellor?

a) What would you change in your school regarding school counselling?

Thank you for your time and cooperation.

Veronika Zárubová

Příloha č. 3

Vyplněný dotazník z Anglie:

Veronika Zárubová
University of South Bohemia in České Budějovice, the Czech Republic
English version

The questionnaire used for the diploma thesis **School Counselling in the Czech Republic and in English Speaking Countries**

Dear Sir, Dear Madam,

My name is Veronika Zárubová, I am a student of the University of South Bohemia in České Budějovice, the Czech Republic. I would like to kindly ask you for filling in this questionnaire.

The questionnaire is anonymous; the result will be only used in the diploma survey. The aim of my thesis is to learn what requirements a school counsellor has to meet, what education s/he has to have done, and if school counselling is used in general.

The questions are closed and open. Please, respond them truly and specifically.

Thank you.

1. Is there anyone employed as a school counsellor in your school? Please, circle one of the options. YES - NO self employed

a) If no, please give the reason.

b) If yes, which role does s/he serve. Please, circle one of the options.

- a school counsellor (full-time)
- a school counsellor and a teacher
- a school counsellor and a class teacher

• another: school counsellor 1 day a week

2. If there is a school counsellor in your school, what is the content of his work.

To meet with students who may be experiencing problems and to empower the individual to work through their problem. Also to keep a record of the meetings.

3. Is the work coincident with the laws about the school counselling in your state? Please, circle one of the option. YES – NO

4. Describe in detail your working day as a school counsellor.

Make sure all clients have appointments.
See each other for one hour.
After each client make short notes.

5. Divide your working time into direct and indirect work. Write the number of hours per day.

Four hours a day direct counselling work.

One hour of note writing and catch up.

6. Do you cooperate with some external experts on a regular basis?

a) If yes, please name them.

b) What specifically does your cooperation involve?

c) If not, please give the reason.

The school deals with external people.
I work here on a self-employed basis.

7. What education is needed for a candidate of a school counsellor in your state?

A counselling degree or diploma and clean criminal record.

a) Describe the process of your study.

I went to university for five years, this involved two years of practice working with clients.

8. How are you content with your role as a school counsellor?

I love working with students and the staff in the school is very supportive.

a) What would you change in your school regarding school counselling?

Making counselling service more available and make more students aware that the school has a counsellor.

Thank you for your time and cooperation.
Veronika Zárubová

Vyplněný dotazník z České republiky:

Veronika Zárubová
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
česká varianta

Dotazník k diplomové práci na téma Výchovný poradce u nás a v anglicky mluvících zemích

Vážený pane, vážená paní,

Jmenuji se Veronika Zárubová, jsem studentka Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a ráda bych Vás požádala o spolupráci s vyplněním tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, data budou použita jen pro výzkum k diplomové práci. Cílem mé práce je dozvědět se, jaké jsou požadavky na výchovného poradce ve vaší zemi, jaké je požadované vzdělání, a jestli je výchovné poradenství vůbec využito.

Otázky jsou uzavřené i otevřené. Prosím, odpovídejte na ně pravdivě a konkrétně.

Děkuji Vám.

1. Působí na Vaší škole výchovný poradce? Prosím, zakroužkujte jednu z variant. ANO NE

a) Pokud ne, uveďte důvod.

- b) Pokud ano, jakou roli zastáváte? Prosím, zakroužkujte jednu z variant.

- výchovný poradce (na plný úvazek)
- výchovný poradce a učitel
- výchovný poradce a třídní učitel
- jinou: _____

2. Působí-li výchovný poradce na Vaší škole, jaká je náplň jeho práce.

evidence žáků vedených v PPP, konzultace problémů žáků s vyučujícími
konzultace při podávání přihlášek na UČ, vař
řešení výchovných problémů

3. Shoduje se Vaše činnost s tím, co předepisuje zákon o výchovném poradenství ve Vašem státě? Prosím, zakroužkujte jednu z variant. ANO – NE

4. Popište konkrétně jeden svůj pracovní den, kdy působíte jako výchovný poradce.

Jako výchovný poradce mám určené konzultační hodiny pro studenty a rodiče. Studenti se mnou konzultují hlavně volbu vysoké školy.

Pokud je řešen závažnější výchovný problém, je svolána výchovná skupina (třídni učitel - ředitel - vých. poradce, popř. vychovatelka z domova mládeže).

Důležitým úkolem vých. poradce je práce s žáky 1. ročníka - snaha ulehčit jim přechod z ZŠ na VŠ.

5. Rozdělte svou pracovní dobu na přímou a nepřímou práci v počtu hodin za jeden den.

Jako výchovný poradce mám snížení ^{práce} pracovního úvazek - 19 hodin + 2 hodiny jsou určeny výchovnému poradenství.

6. Spolupracujete pravidelně s externími odborníky? (SVP, PPP)

a) Pokud ano, s jakými?

Pokud je žák v evidenci PPP, konzultujeme „nejistosti“ v jednotlivých poradnách.

Při konzultacích k volbě povolání, VŠ... spolupracujeme v Úřadům práce Tabor.

b) V čem Vaše spolupráce spočívá?

c) Pokud ne, uveďte důvod.

7. Jaké vzdělání je požadováno ve Vašem státě pro činnost výchovného poradce?

a) Popište průběh studia.

Jsem absolventkou VII. třídy PF České Budějovice, bych mohla vykonávat funkci vých. poradce, studovala jsem na stejné škole tzv. doplňující studium pro výchovné poradce o délce 5 semestrů.
Studium bylo zakončeno závěrečnou zkouškou a obhajobou odborné práce.

8. Jak jste spokojeni se svou rolí výchovného poradce?

Práce vých. poradce mě ~~baví~~ baví, ale zejména v době podivání přiblížek k dalšímu studiu je druhodivně dotace^(státní) pro výkon vých. poradenství nedostatečná

a) Co byste na své škole, co se týče výchovného poradenství, změnil/a?

Problém, který řeší většina vých. poradců - rodiče nemusí škole ukázat závěry vyšetření v PPP. Takže pokud škole doporučí začít k vyšetření v poradně, nemusí se dozvědět, zda to bylo odůvodněné. Bohužel se někteří rodiče „stydí“ za to, že dítě trpí nějakou specifickou poruchou učení, tuto informaci škole nedají, a tak na to často doplatí žák, který je pak hodnocen horšími známkami, protože jeho specifické chybování není zohledňováno.

Děkuji Vám za spolupráci,
Veronika Zárubová